

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

**Sociální práce s mladistvým klientem oddělení sociálně právní
ochrany dětí z pohledu sociálního pracovníka/pracovnice**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program:

SOCIÁLNÍ PRÁCE A SOCIÁLNÍ POLITIKA

Autor: Lucie Kulichová, DiS.

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Benešová, PhD.

České Budějovice 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem *Sociální práce s mladistvým klientem oddělení sociálně právní ochrany dětí z pohledu sociálního pracovníka/pracovnice* jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 10.05.2020

.....

Lucie Kulichová, DiS.

Poděkování

Největší poděkování patří Mgr. Veronice Benešové, PhD., za její stále pozitivní přístup, cenné rady a především lidskost, pro kterou jsem ji požádala o vedení mé bakalářské práce. Dále děkuji Anně Švarcové, DiS., která mi byla velkou oporou po celou dobu studia v jihočeské metropoli. Poděkování patří také mé skvělé rodině, která mě během celého studia vždy podporovala.

Sociální práce s mladistvým klientem oddělení sociálně-právní ochrany dětí z pohledu sociálního pracovníka/pracovnice

Abstrakt

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit nejčastější poruchy chování mladistvých klientů oddělení sociálně-právní ochrany dětí, a dále na konkrétních kazuistických příkladech ukázat, jakým způsobem a zda je vůbec možné, pomocí metod a technik sociální práce, pomoci těmto klientům nalézt sociální normu pro život. Pro praktickou část bakalářské práce bylo užito kvalitativního výzkumu, konkrétně forma kazuistik, kdy výběr základního vzorku byl učiněn záměrně, nenáhodně. Cílem praktické části nebylo potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz, ale naopak nalezení nových skutečností a souvislostí, které jednotlivé případy spojují, a kterými se mohu detailněji zabývat například v rámci diplomové práce magisterského studia.

Z bakalářské práce vyplývá, že rizikové chování nezletilých je způsobeno především špatnou rodinnou situací, nedostatkem pozornosti a lásky ze strany rodičů. Nezletilí se snaží z nezdravého rodinného prostředí uniknout do prostředí svých vrstevníků, kde se cítí pochopeni, uznávání. Nejčastějšími poruchami chování mladistvých klientů oddělení sociálně-právní ochrany dětí jsou krádeže, užívání návykových látek, mezi které řadím také kouření a užívání alkoholu. V bakalářské práci je poměrně velká kapitola věnována také ústavní výchově a jejím negativním dopadům na nezletilé, jelikož mnoho klientů oddělení SPOD je, kvůli svému rizikovému chování, do ústavní výchovy svěřeno.

Bakalářská práce by mohla být přínosem především pro začínající sociální pracovníce a sociální pracovníky, kteří mají možnost podívat se, jak konkrétní příklad řešili jiní sociální pracovníci z jiného oddělení sociálně-právní ochrany dětí, práce jim může být jakýmsi vzorem, co lze v konkrétním případě využít. Dále z mé bakalářské práce vyplývá důležitost individuálního a trpělivého přístupu ke klientům a rodinám, kdy je zapotřebí především vysvětlit roli sociálních pracovníků a jejich kompetence, klienty motivovat ke spolupráci a stanovovat srozumitelné a dosažitelné cíle individuálního plánu ochrany dítěte.

Klíčová slova: sociální práce; sociální pracovník; klient; dítě; mladiství; oddělení sociálně-právní ochrany dětí; individuální plán ochrany dítěte; ústavní výchova

Social work with an adolescent client of the Department of Social and Legal Protection of Children from the view of social worker

Abstract

The main aim of this bachelor's thesis was to identify the most common behavioral problems of adolescent clients of the Department of Social and Legal Protection of Children. The other aim was to show if and how it is possible, using methods and techniques of social work, to help clients to find a social standards for life. For the practical part of the bachelor's thesis a qualitative research was used, the form of four case studies, where the selection of basic sample wasn't made randomly but on purpose. The aim of the practical part wasn't to confirm or disprove the established hypotheses but to find new facts that connect individual cases and which can be described in more detail in my master's thesis, for example.

The bachelor's thesis shows the fact that the risky behavior of adolescents is primarily caused by a bad family situation, lack of attention and love from parents. Adolescents try to escape from an unhealthy family environment to the environment of their peers where they feel understood. The most common behavioral problems of adolescent clients of the Department of Social and Legal Protection of Children are theft, addictive substances abuse which also include smoking and alcohol use. One of the chapters is about institutional care and its negative effects on adolescents and children.

This bachelor's thesis could be a good example for new social workers who have the opportunity to see how other social workers from another Department of Social and Legal Protection of Children have solved a specific case. That social work can be a model that can be used in their specific cases. Furthermore my bachelor's thesis shows the importance of an individual and patient approach to clients and families where it's necessary to explain the role of social workers and their competencies, motivate clients to cooperate and set understandable and achievable goals of individual plan of protection of the children.

Key words: social work; social worker; client; children; adolescents; Department of Social and Legal Protection of Children; individual plan of protection of the children; institutional care

Obsah

1.	Vymezení pojmů	11
1.1.	Dítě	11
1.2.	Mladistvý.....	11
1.3.	Ohrožené dítě	11
1.4.	Sociálně-právní ochrana dětí.....	12
1.5.	Sociální pracovník.....	13
1.5.1	Kurátor pro děti a mládež	14
1.6.	Rizikové (problémové) chování.....	15
1.7.	Hodnocení rodiny.....	16
1.7.2	Vstupní (základní) hodnocení.....	17
1.7.1	Komplexní (podrobné) vyhodnocení.....	18
1.8.	Individuální plán ochrany dítěte.....	19
1.9.	Ústavní výchova.....	19
2.	Cíl práce.....	21
2.1.	Výzkumné otázky.....	21
3.	Metodologie výzkumu.....	22
3.1.	Kvalitativní výzkum.....	22
3.2.	Výběr základního vzorku	23
3.3.	Sekundární analýza dat	23
3.4.	Kazuistiky	24
4.	Kazuistiky.....	24
4.1.	Kazuistika č. 1	24
4.2.	Kazuistika č. 2.....	34
4.3.	Kazuistika č. 3.....	38
4.4.	Kazuistika č. 4.....	44
5.	Diskuse	49
6.	Závěr.....	54
7.	Seznam literatury.....	56

Úvod

Sociální práce s dětmi a mladistvými na oddělení SPOD je velmi specifická, a to zejména z důvodu, kdy klientem oddělení SPOD je právě nezletilé dítě, nikoli jeho rodič či osoba odpovědná za jeho výchovu, jak se často veřejnost mylně domnívá. Jen velmi malé procento rodičů či osob odpovědných za výchovu nezletilých s oddělením SPOD spolupracuje dobrovolně, motivovaně, s opravdovým zájmem problémovou situaci změnit. Většinou si rodiče, či osoby odpovědné za výchovu nezletilých, problémové chování dětí nepřipouští a spolupráci s oddělením SPOD považují za obtěžování a zbytečnost, což přímou sociální práci s rodinou velmi ztěžuje.

Snad všichni začínající sociální pracovníci oddělení SPOD zažili pocit nejistoty, nebo si kladli otázku, zda postup, který v konkrétním případě pro klienta zvolili, je vhodný a dostatečný, a to zvláště, pokud nejsou výsledky sociální práce patrné v krátkém časovém horizontu, či zda měli zvolit postup jiný. Mnohdy nemají tito pracovníci přehled o všech možných metodách řešení. Mnoha začínajícím sociálním pracovnícům a pracovníkům oddělení SPOD by možná pomohlo, pokud by měli možnost seznámit se s kazuistickými případy, individuálními plány ochrany dítěte, a výsledky sociální práce s konkrétním klientem, které řešil jiný sociální pracovník či sociální pracovníce jiného oddělení sociálně-právní ochrany dětí, kdy tito začínající sociální pracovníci a pracovníce mohou následně popřemýšlet, zda některou z užitých technik a metod sociální práce mohou implementovat do svého konkrétního řešeného případu.

Ve své bakalářské práci se budu zabývat sociální prací s mladistvými klienty oddělení SPOD. Mým hlavním cílem bakalářské práce bude, na základě kazuistických případů, zjistit nejčastější poruchy chování mladistvých, evidovaných na oddělení SPOD úřadu městské části na periferii hlavního města Prahy, a dále, na těchto kazuistických případech ukázat, zda je vůbec možné, pomocí užití vhodných technik a metod sociální práce, pomoci najít mladistvým klientům oddělení SPOD sociální normu pro život. Všechny osobní údaje klientů budou pozměněny, aby nemohlo dojít k jejich identifikaci. Je velmi těžké vytvořit individuální plán ochrany dítěte, aniž by byla

sociálním pracovnícím a pracovníkům více známa příčina problémového chování mladistvých. Ráda bych se ve své práci také věnovala nejčastějším příčinám problémového chování mladistvých, stejně tak i rodinnému prostředí, ve kterém vyrůstají.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části, část teoretickou a část praktickou. Teoretická část je členěna na 3 kapitoly, kdy v podkapitolách první kapitoly bude čtenář seznámen se základními pojmy, jako dítě, ohrožené dítě, mladistvý, sociální pracovník, kurátor pro děti a mládež, oddělení sociálně-právní ochrany dětí, individuální plán ochrany dítěte apod., tedy s pojmy, které budou ve zbytku bakalářské práci užity. Všechny tyto pojmy mohou být vnímány velmi individuálně, a to v závislosti na tom, z pohledu, jaké vědní disciplíny je interpretujeme, považuji proto za důležité, aby byly pro účely této bakalářské práce a lepšího pochopení jasně vymezeny. Na základě vyjasnění těchto pojmů bude pro čtenáře snadnější pochopení fungování českého systému sociálně-právní ochrany dětí, stejně tak bude mít čtenář přehled o povinnostech a možnostech oddělení SPOD. Druhá kapitola popisuje cíl práce, vymezuje otázky, které bych psaním této práce ráda zodpověděla. Ve třetí kapitole je popsána metodologie výzkumu praktické části. Praktickou část bakalářské práce tvoří čtyři kazuistiky mladistvých klientů oddělení sociálně-právní ochrany dětí, kde je každé pohlaví zastoupeno dvěma kazuistikami.

1. Vymezení pojmů

1.1. *Dítě*

Na dítě se dá nahlížet mnoha způsoby, a to v závislosti na vědní disciplíně, která dítě popisuje, jako například psychologie, medicína či pedagogika. Pro účely této bakalářské práce je však důležité, jak dítě vnímá a popisuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Dítětem se pro účely zákona o SPOD rozumí každá nezletilá osoba, tedy každá lidská bytost mladší 18 let (§2 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů).

1.2. *Mladistvý*

Za mladistvého je považován každý, kdo dovršil patnáctý rok věku (počítá se ode dne, který následují po dni patnáctých narozenin) a ještě nepřekročil osmnáctý rok věku (počítá se do dne narozenin). Plná trestní odpovědnost nastává den následující po dni, ve kterém osoba dovršila osmnácti let věku. Trestný čin, který mladistvý v této době spáchá, se označuje jako provinění. (§2 zákona č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů)

Blažek, Fischer a Škoda (2019) upozorňují, že mladiství, tedy osoby mezi patnáctým a osmnáctým rokem věku, mají trestní odpovědnost, avšak s jistým omezením. Osoby mladší patnácti let trestně odpovědné nejsou, těmto nezletilým však může být, stejně jako dospělým, uložena ochranná výchova.

1.3. *Ohrožené dítě*

Včasná identifikace ohroženého dítěte je, dle Pemové a Ptáčka (2016), zásadním faktorem fungujícího systému sociálně-právní ochrany dětí. Dle Matouška a Pazlarové (2016) je ohroženým dítětem dítě, jehož základní potřeby nejsou naplněny nebo je ohrožené jejich naplňování. V našich českých podmínkách jde zpravidla o dítě

vystavené nevhodnému zacházení, jako je například týrání, zneužívání či zanedbávání. Může se ale také jednat o soustavné popouzení dítěte proti druhému rodiči. Zanedbáváním se obvykle rozumí nevhodná základní péče, jako nedostatečné zajištění přiměřené výživy, oblečení a péče o zdraví, nedostatečný dohled a opuštení dítěte.

Matoušek a Pazlarová (2014) uvádí, že pokud dítě nemá v dětství dostatečně zajištěné příznivé podmínky pro jeho další vývoj, je pravděpodobné, že bude ovlivněno i jeho sociální fungování v dospělosti. U takového dítěte budou patrné projevy sociálního selhání.

Ohroženým dítětem se dle §6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, rozumí děti, jejichž rodiče zemřeli, neplní, nevykonávají či zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti. Dále děti, které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy, děti, které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, živí se prostitucí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o dítě mladší patnácti let, spáchaly čin, který by byl jinak trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití. Jako na ohrožené pohlíží zákon o sociálně-právní ochraně dětí také na děti, které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo od jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte, na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, jejich lidskou důstojnost nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu, pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí. (§6 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů).

1.4. Sociálně-právní ochrana dětí

Pemová a Ptáček (2012) uvádí, že sociálně-právní ochrana dětí je jednou z oblastí praktického naplňování lidských práv v systému moderní sociální politiky a

projevem společenské odpovědnosti státu za ochranu a péči o slabší a potřebné. Dle Pemové a Ptáčka (2012) je v současné době pozornost legislativy sociálně-právní ochrany dětí zaměřena především na snahu nalézt rovnováhu mezi ochranou dítěte a ochranou rodičovských práv, na vymezení kompetencí státních institucí v oblasti možné intervence do integrity a soukromí dítěte a rodiny a také na vyvážení instrumentů prevence (ochrany) a represe (trestu) v právních normách i procedurálních postupech sociální práce. Matoušek a Pazlarová (2016) definují sociálně-právní ochranu jako „soubor činností upravených zákony směřujících k zajištění práva dětí na příznivý vývoj, výchovu a ochranu zájmů“. Orgány sociálně-právní ochrany jsou obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské a magistrátní úřady, dále Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí. (Matoušek, Pazlarová, 2016)

1.5. Sociální pracovník

Pemová a Ptáček (2012) hovoří o samotné profesi sociálního pracovníka jako o jednom z hmatatelných a pozitivních důsledků zájmu společnosti o potřeby jednotlivce, jeho ochrany a podpory. Autoři dále uvádí, že smyslem profesionální sociální práce je podpora sociálních změn v životě klientů, pomoc při řešení problémů v mezilidských vztazích a snaha o zvýšení kvality života. Matoušek a Pazlarová (2016) zmiňují, že sociální pracovníci vykonávající sociálně-právní ochranu dětí jsou v české společnosti vnímáni s velkými předsudky, nejčastěji je tato role spojována s odebráním dětí z rodiny, naopak jen málokdo vnímá sociální pracovníky jako odborníky. Často jsou možnosti sociálních pracovníků přeceňovány, nebo naopak podceňovány. V souvislosti s nejasnými představami veřejnosti o tom, kdo je a není sociální pracovník, hovoří také Elichová (2017) o problému mnohostrannosti identity sociálního pracovníka, kdy pojem „sociální pracovník“ není jasně vymezen, a proto je poté mylně za sociálního pracovníka považován každý pomáhající pracovník. I Matoušek a Pazlarová (2016) poukazují na skutečnost, kdy role sociálního pracovníka není mnohdy spolupracujícím profesionálům ani veřejnosti jasně známa. Autoři poukazují také na problematiku, kdy

je profese zaměstnance OSPOD vysoce feminizovaná, a proto jsou sociální pracovníce OSPOD vnímány – hlavně muži – jako osoby upřednostňující ženy a jejich zájmy.

Matoušek a Pazlarová (2016) uvádí, že role sociálního pracovníka OSPOD spojuje roli hodnotitele klientů, jejich obhajovatele, poradce, zprostředkovatele dalších služeb, poskytovatele přímé pomoci, mediátora, administrátora, vyhodnocovatele kvality práce, koordinátora činností, někdy také roli oznamovatele skutečnosti, že byl porušen zákon. Sociální pracovník OSPOD se snaží nalézt rovnováhu mezi sociální pomocí a sociální kontrolou. (Matoušek, Pazlarová, 2016)

1.5.1 Kurátor pro děti a mládež

Matoušek (2015, str. 270) uvádí, že kurátor pro mládež je: „*státní úředník, jehož úkolem je zabývat se dětmi z nefunkčních rodin; dětmi, které vedou zahálčivý či nemravný život; dětmi zanedbávajícími školní docházku, požívajícími alkohol nebo jiné návykové látky apod.*“ Práce státního úředníka spočívá v pomoci při překonávání nepříznivých sociálních podmínek a výchovných vlivů. Cílem kurátora pro mládež je také pomáhat dítěti při návratu do běžného života a se začleněním do společnosti. Kurátor pro děti a mládež, mimo jiné, dohlíží na to, aby u dětí nedocházelo k opakování nebo prohlubování nežádoucího rizikového chování. (Matoušek, 2015)

Dle Ministerstva práce a sociálních věcí je úlohou kurátora pro děti a mládež neustále sledovat situaci dítěte, vyhodnocovat míru ohrožení, stanovovat nové či dílčí cíle, navazovat spolupráci s ostatními organizacemi a odborníky. Je však důležité uvědomit si, že kurátor pro děti a mládež neodpovídá za to, že dítě ochrání před veškerým rizikem, tedy že dokáže zamezit všem negativním vlivům, které by mohly nepříznivě ohrozit další vývoj nezletilého. Kurátor usiluje o co nejúplnější zajištění situace dítěte a jeho rodiny, formuluje opatření, která přispívají k ochraně dítěte, což však neznamená, že se dítě již nikdy nedostane do ohrožující situace, či že budou odstraněny všechny negativní vlivy působící na jeho další vývoj. Čím je dítě starší, tím méně je možné chránit některé jeho zájmy proti jeho vůli, a to včetně takových zájmů dítěte, jako je vzdělání či zdraví. (Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež, 2016)

Ze statistiky Ministerstva práce a sociálních věcí pro rok 2018 vyplývá, že v roce 2018 bylo v celé České republice evidováno kurátorem pro děti a mládež celkem 26 897 klientů, z toho 12 455 dětí do 15 let a 14 442 mladistvých. Z celkového počtu evidovaných bylo 18 051 chlapců a 8 846 dívek. Děti i mladiství byli kurátorem pro děti a mládež nejčastěji řešeni pro výchovné problémy, a to v celkovém počtu 17 819. Kurátoři pro děti a mládež v roce 2018 uložili celkem 1 442 výchovných opatření. (Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany za rok 2018, 2019)

1.6. Rizikové (problémové) chování

Hutyrová (2019) uvádí, že není vhodné označit nesprávné jednání dítěte, které se projevuje například neposlušností či negativismem, za poruchu chování a nehledat žádné souvislosti s chováním jeho rodičů. Autorka také doporučuje hovořit o takovém dítěti jako o dítěti, které má problém, nikoli o problémovém dítěti. Nielsen Sobotková (2014, str. 40) definuje rizikové chování jako: „*takové chování, které přímo nebo nepřímo ústí v psychosociální nebo zdravotní poškození jedince, jiných osob, majetku nebo prostředí.*“ Mezi rizikové chování řadí Nielsen Sobotková (2014) záškoláctví, lhaní, agresivitu, šikanu, kyberšikanu, vandalismus, závislostní chování, rizikové chování na internetu, rizikové sexuální chování, nezdravé stravovací návyky a extremismus.

Pro období dospívání je typické získávání nezávislosti a hledání sama sebe. Dospívající bojují proti autoritám, snaží se vytvořit si nezávislost, především na rodičích, a svým chováním posunují dosavadní hranice. Jedlička (2015) zmiňuje, že dospívající velice často zcela úmyslně překračují společenská pravidla, která ještě do nedávna respektovali, aby si ověřili, jaká je jejich skutečná platnost. Autor též popisuje období dospívání jako druhé období vzdoru. Jedlička (2015) dále uvádí, že v období dospívání je velmi důležité, aby rodiče svým dětem stanovili hranice, které budou dodržovat, protože příliš liberální postoje rodičů výchově dospívajícího dítěte nepřispívají.

Nielsen Sobotková (2014) uvádí, že pouze zlomek dospívajících dospěje, aniž by zažil nebo prožil jedinou formu antisociálního chování. Autorka dále uvádí, že

experimentování s rizikovými způsoby chování je v období adolescence českou společností považováno za součást vývoje, kdy toto chování většinou samo odezní, přičemž ve většině případů jednání nepřekročí hranici trestného činu. Rizikové jednání pomáhá, dle Nielsen Sobotkové (2014), uspokojit aktuální potřeby dospívajících, rizikovým chováním si dospívající zvyšují sebevědomí, zapojují se do vrstevnických skupin, mnohdy se snaží zapadnout do kolektivu či udělat dojem. Autorka také uvádí, že Světová zdravotnická organizace považuje adolescenty za samostatnou rizikovou skupinu, stanovila *syndrom rizikového chování v dospívání*, který zahrnuje tři oblasti – zneužívání návykových látek, negativní jevy v oblasti psychosociálního vývoje a rizikové chování v oblasti neproduktivní.

1.7. Hodnocení rodiny

Vyhodnocení situace dítěte a rodiny je základním a nezbytným nástrojem sociální práce při výkonu sociálně-právní ochrany dětí. Povinnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí vyhodnocovat situaci dítěte a rodiny je uložena v §10 zákona o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, ze kterého vyplývá, že OSPOD má povinnost „*pravidelně vyhodnocovat situaci dítěte a jeho rodiny, a to zejména z hlediska posouzení, zda se jedná o dítě uvedené v § 6, podle druhu a rozsahu opatření nezbytných k ochraně dítěte, a poskytovat pomoc rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu*“. Krajský úřad Středočeského kraje doporučuje opakované vyhodnocení provádět minimálně jednou za 6 měsíců. (Metodický pokyn k aplikaci úvodního a podrobného vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a tvorbě IPOD při výkonu SPOD, 2017)

Velmi důležitým právním předpisem v oblasti sociálně-právní ochrany dětí je pak prováděcí vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, kdy §1 této vyhlášky stanovuje základní oblasti, ze kterých OSPOD vyhodnocení provádí. Těmito oblastmi jsou například zjištění míry ohrožení práv a zájmů dítěte, vymezení sociálních, zdravotních a jiných rizik, kterým je dítě vystaveno, zhodnocení průběhu vzdělávání dítěte a předpokladů k dalšímu vzdělávání, zjištění a zohlednění názoru a přání dítěte s ohledem k věku a rozumové

vyspělosti. Dalšími oblastmi jsou analýza situace rodiny a rodinného prostředí, analýza příčin krize v rodině, zhodnocení vztahu rodič – dítě, určení potřeb rodiny apod.

V České republice v současné době neexistuje jednotný systém hodnocení dítěte, který by závazně definoval, zda dítě je, nebo není dítětem ohroženým, a případně, jak závažné je toto ohrožení pro jeho další vývoj. Pemová a Ptáček (2016) vyvrací, že by výše uvedená skutečnost znamenala, že by český sociální systém zanedbání a ohrožení dítěte neřešil, jen je posouzení konkrétní situace na znalostech odborníka a forma zvolené intervence odpovídá zvyklostem daného sociálního odboru. Dle Matouška a Pazlarové (2010) by hodnocení dítěte a rodiny mělo v první řadě ukázat, nakolik je prostředí pro dítě příznivé či nepříznivé pro jeho další vývoj.

1.7.2 Vstupní (základní) hodnocení

Dle Pemová a Ptáčka (2012) slouží úvodní hodnocení k určení míry ohrožení dítěte, za účelem stanovení rychlosti, razance a intenzity okamžité sociální intervence. Autoři dále uvádí, že určování míry ohrožení dítěte je omezeno dostupností informací a časovým limitem, během kterého má být úvodní hodnocení provedeno.

Krajský úřad Středočeského kraje doporučuje vstupní hodnocení OSPOD zpracovávat do 15 dnů od přijetí oznámení. Během této doby musí sociální pracovník vyhodnotit a rozhodnout, zda se v konkrétním případě jedná o dítě uvedené v §6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů, či nikoli. (Metodický pokyn k aplikaci úvodního a podrobného vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a tvorbě IPOD při výkonu SPOD, 2017)

Cílem vstupního hodnocení je, dle Pemové a Ptáčka (2012), shromáždit informace, na jejichž základě lze posoudit nebezpečí špatného zacházení s dítětem se zohledněním jeho bezprostředního ohrožení. Autoři uvádí, že je nezbytné si uvědomit, že toto hodnocení má za cíl více než jen zjistit, co se stalo. Hodnocení by mělo sloužit k získání dostatku informací o dítěti, rodičích a rodině, kdy právě tyto informace vnímají autoři jako nezbytné k posuzování získaných dat v kontextu.

O prvotní návštěvě sociálních pracovníků v rodině nezletilých klientů hovoří Cook (2020) jako o „technice totému“ sociální práce. Šetření v přirozeném prostředí klienta považuje autorka za zvlášť intenzivní formu emoční práce, v souvislosti s emocemi dále hovoří o problému, kdy emoční reakce sociálních pracovníků mohou představovat riziko pro tvorbu jejich profesionálního úsudku během hodnocení situace dítěte a rodiny.

1.7.1 Komplexní (podrobné) vyhodnocení

Cílem komplexního hodnocení dítěte a jeho rodiny je zhodnocení situace, vývojových potřeb a jejich naplňování, posouzení celkových poměrů v rodině, jejich limitů i zdrojů. Komplexní vyhodnocení také mapuje dostupnost sociálních, zdravotních a vzdělávacích služeb, dále slouží jako podklad k vytvoření individuálního plánu ochrany dítěte, a nemělo by zahrnovat pouze informaci o aktuálním stavu, tzn., co se v rodině děje či dělo, ale mělo by mapovat rizikové oblasti rodičovských kompetencí, jejich silné a slabé stránky, a potenciál rodičů pro případnou změnu včetně zdrojů potřebných pro dosažení těchto změn. Komplexní hodnocení se zaměřuje také na vztah rodič – dítě. (Pemová, Ptáček, 2016)

Autoři Matoušek a Pazlarová (2014) zmiňují, že velkým problémem českého sociálního systému je doba, kterou může sociální pracovník hodnocení dítěte a rodiny věnovat. Minimální dobou potřebnou pro kvalitní hodnocení rodiny je v akutních případech několik hodin, dle autorů je však žádoucí, aby se pracovník setkal s členy domácnosti více než jedenkrát.

Pemová a Ptáček (2016) uvádí, že má-li být hodnocení rodiny za účelem tvorby plánu ochrany dítěte efektivní, musí mít rodina v sociálního pracovníka či pracovníci důvěru a nesmí se bát přiznat neznalosti či chyby v péči o děti, aniž by jí hrozila okamžitá sankce ze strany státu. Dle Matouška a Pazlarové (2014) poskytuje sociální pracovník rodině svůj názor na oblasti potřebných změn, podporuje rodinu v jejich uskutečňování a podle míry úspěšnosti odhaduje, nakolik bude rodina schopna ve změnách sama pokračovat. Autoři zmiňují důležitý fakt, a to, že je potřeba dát rodině dostatečný čas na adaptaci a přijetí změn.

1.8. Individuální plán ochrany dítěte

Obecní úřad obce s rozšířenou působností má dle §10 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, povinnost zpracovat individuální plán ochrany dítěte, kdy obsah tohoto plánu je upraven prováděcí vyhláškou č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, konkrétně v §2. Tvorby individuálního plánu ochrany dítěte by se měli účastnit odborníci, kteří se podílí na řešení problémů dítěte a jeho rodiny. Individuální plán vymezuje příčiny ohrožení dítěte, stanovuje opatření k zajištění ochrany dítěte, je zde také uveden časový plán pro provádění těchto opatření. Cílem individuálního plánu ochrany dítěte by mělo být, pokud je to možné, umožnit dítěti setrvání v péči rodičů, či jiných osob odpovědných za jeho výchovu. Individuální plán se pravidelně aktualizuje, a to v závislosti na potřebě dítěte a rodiny. (Matoušek, Pazlarová, 2016)

1.9. Ústavní výchova

Ústavní výchova je jednou z forem náhradní rodinné péče a je upravena zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Ústavní výchovu navrhují kurátoři pro děti a mládež, kteří vykonávají sociálně-právní ochranu nad dětmi, které vykazují určité výchovné problémy spojené s nerespektováním autorit, záškoláctvím, útekem z domova, užíváním alkoholu a drog, prostitucí a jinými závažnými přestupky. (Matoušek, 2015)

Dle Matouška (2015) má být ústavní výchova nařízena jen v těch případech, kdy je výchova dítěte vážně ohrožena a jiná výchovná opatření, učiněna orgánem sociálně-právní ochrany dětí, například napomenutí, soudní dohled apod., nevedla k nápravě. Ústavní výchova je až poslední možností, ke které stát přistupuje. Před nařízením ústavní výchovy OSPOD zjišťuje, zda není možné výchovu dítěte zajistit náhradní rodinnou péčí. (Matoušek, 2015)

Ústavní výchova nemůže být, dle Ministerstva práce a sociálních věcí, ukládána jako sankce za sociálně ohrožující či protiprávní jednání dítěte, a to na rozdíl od

výchovy ochranné, která naopak sankční opatření představuje. Svěření dítěte do ústavní výchovy je formou jiné formy péče o dítě, odlišná je pouze forma, v níž je tento účel zajišťován. Ústavní výchova je nařízena v případech, kdy dítě ve svém přirozeném rodinném prostředí čelí nepřiměřenému, závažnému a pravděpodobnému ohrožení svého příznivého vývoje, a jeho ochrany není možné dosáhnout jinými dostupnými prostředky. (Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež, 2016)

Největším problémem ústavní výchovy je, dle Škody a Fischera (2014), skutečnost, kdy ústavní péče nemůže plnit emocionální funkci rodiny, a dále nedostatek podnětů k dalšímu rozvoji nezletilých. Dětem v ústavní výchově chybí modelové chování v běžné rodinné struktuře. Matoušek a Pazlarová (2014) uvádí, že od starověku po současnost bylo podniknuto mnoho pokusů vychovávat děti v jiném než rodinném prostředí, avšak všechny tyto pokusy ukázaly, že rodina je nenahraditelná.

I přesto, že ústavní výchova usiluje o saturaci sociální funkce a snaží se nezletilé připravit pro jejich další fungování ve společnosti, u těchto dětí bohužel nemůže dojít k úplné saturaci potřeb bez láskyplného ocenění, kdy Škoda a Fischer (2014) zastávají názor, že si děti svěřené do ústavní výchovy jen obtížně tvoří pevnější a stálejší citovou vazbu ke svým vychovatelům, a to zejména z důvodu, kdy se tito vychovatelé a pečovatelé v zařízení poměrně často mění, a navíc nemají na starost pouze jedno dítě.

Na problematiku vztahu mezi dětmi v ústavní péči a jejich vychovateli upozorňují Diraditsile a Nyadza (2018), kteří na základě výzkumu, prováděného mezi lety 2013-2014 ústavních zařízeních v Norsku, zdůrazňují důležitost partnerství a pedagogické podpory mezi vychovateli a dětmi v ústavní péči. Autoři na základě dvaceti kvalitativních rozhovorů s dětmi v ústavních zařízeních hovořili o jejich zkušenostech spolupráce s odborníky, snažili se identifikovat způsoby, jakými mohou odborníci dětem usnadnit jejich životní situaci. Většina dotazovaných dětí uvedla, že vzhledem k tomu, že se jejich vychovatelé často střídají, znají pouze jejich jména a funkce, nemají k nim vytvořený hlubší vztah. Dále většina dětí uvedla, že by byla ráda, kdyby se o vychovatelích dozvěděla něco více z jejich života. Pokud vychovatelé

s dětmi takové informace sdílí, je pro děti snazší jim důvěřovat a svěřit se jim se svými osobními problémy.

V souvislosti s nepříznivými vlivy ústavní výchovy na děti zmiňují Matoušek a Pazlarová (2014) slovní spojení psychická deprivace, kdy autoři dále poukazují na problematiku zhoršeného sociálního fungování dětí vychovávaných v ústavech, těmto dětem vyrůstajícím v deprivacním prostředí funguje mozek jinak než dětem, které vyrůstají v rodině. Mozek dětí vyrůstajících v ústavním zařízení je méně aktivní. Děti vyrůstající v ústavním zařízení mají zhoršenou schopnost vcit'ovat se do druhých lidí, hůře se orientují v mezilidských vztazích, často neumí řešit konflikty bez použití agresivity, hůře se orientují v normách a hodnotových dilematech. Z výše uvedených důvodů jsou tyto děti považovány za rizikové, jsou zde patrné tendence sociálního selhání, zneužívání návykových látek, kriminality či tendence neschopnosti dosáhnout vyšší úrovně vzdělání a uplatnění se na trhu práce. „*Více než polovina dětí, které v ČR opustily dětské domovy a podobná ústavní zařízení, spáchá v době rok od propuštění nebo delším časovém úseku nějaký trestný čin*“. Matoušek, Pazlarová (2014, str. 14)

2. Cíl práce

Cílem mé bakalářské práce je zjistit nejčastější poruchy chování u mladistvých klientů oddělení sociálně-právní ochrany dětí, a dále na konkrétních kazuistických příkladech ukázat, jakým způsobem a zda je vůbec možné, pomocí metod a technik sociální práce, pomoci těmto klientům nalézt sociální normu pro život.

2.1. Výzkumné otázky

V bakalářské práci se budu zabývat otázkami poruchy chování u mladistvých klientů oddělení sociálně-právní ochrany dětí, a také tím, jaké mají tyto mladiství klienti rodinné prostředí, ve kterém vyrůstají. V úvodu práce jsem si také položila otázku, jak může sociální pracovník či pracovnice OSPOD, pomocí užití vhodných metod a technik sociální práce, pomoci s problémovým chováním mladistvých klientů oddělení SPOD. Dále si kladu otázku, jaké tedy musí být splněny faktory pro to, aby pomoc sociálních pracovníků fungovala, a to z dlouhodobého hlediska.

3. Metodologie výzkumu

3.1. Kvalitativní výzkum

Pro účely své bakalářské práce jsem se rozhodla užít kvalitativního výzkumu, a to především z důvodu, kdy v kazuistických příkladech, které chci pro svou práci využít, budu pátrat po pravidelnostech a rozdílnostech. Cílem praktické části mé bakalářské práce tedy nebude potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz tak, jako je u kvantitativního výzkumu, ale naopak zjištění nových skutečností, které budou moci být dále zkoumány, ať už mnou, například v diplomové práci, či kýmkoli jiným.

V kvantitativním výzkumu je předmětem zkoumání jedinec, informace jsou zjišťovány do hloubky, zjišťuje se mnoho informací, rodinná anamnéza i historie rodiny. Kvalitativní výzkum začíná bez hypotéz, jelikož se zjišťují nové pohledy a cesty, neověřují se vlastní vysvětlení ani stanovené hypotézy. Formulace cíle výzkumu by měla vycházet z pravidla SMART, tedy cíl výzkumu by měl být specifický, měřitelný, akceptovatelný, realistický a termínovaný. (Vojtíšek, 2012)

Dle Reichela (2009) je výzkum poznávacím procesem, který vychází ze systému předchozích poznatků. Výstupem výzkumu se však dosavadní zjištění mění, a následně se stávají zdrojem dalších teoretických úvah o souvislostech a problémech, což znamená, že je zde vytvořen prostor pro další zkoumání. Žádný poznatkový systém není definitivní. (Reichel, 2009)

Výsledky výzkumné práce mohou být ovlivněny vysokou mírou nepřesnosti, která pramení ze způsobu získávání informací. Reichel (2009) uvádí, že „...*jakýkoli zkoumaný sociální aspekt je vždy součástí širšího kontextu, většího pole sociálního světa, který je vícedimenzionální a současně neustále proměnlivý*“. Informace, které jsou získávány, projdou jakýmsi „filtrem subjektivity“, a to na straně osob, které informace poskytují, či na straně osob, kterým jsou informace poskytovány. Člověk, který výzkum provádí, je tedy plně závislý na výpovědích svědků událostí, protože sám není přímým svědkem událostí a dějů. Je tedy nutné s určitým zkreslením informací již

předem počítat, s čímž také souvisí skutečnost, kdy závěry sociálních výzkumů mohou mít vždy jen pravděpodobnostní charakter. (Reichel, 2009)

Všechny osobní údaje a dále některé organizace či místa v kazuistikách byly záměrně pozměněny, aby nemohlo dojít k identifikaci klientů.

3.2. Výběr základního vzorku

V kvalitativním výzkumu mé bakalářské práce využiji záměrného (nenáhodného), homogenizovaného základního vzorku, protože skutečností, která všechny jedince kazuistických příkladů nějak spojuje, je, že jsou všichni mladistvými klienty jednoho oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Základní vzorek nebude příliš rozsáhlý, což by mělo, dle Vojtíška (2012), zajistit větší reprezentativnost základního vzorku.

Disman (2014) uvádí: „*Účelový výběr je založený pouze na úsudku výzkumníka o tom, co by mělo být pozorováno, a o tom, co je možné pozorovat. Jeho závěry takřka nikdy nelze příliš zobecnit*“.

3.3. Sekundární analýza dat

Reichel (2009) hovoří o sekundární analýze dat jako o specifickém případě práce s daty. Práce s již získanými daty je časově i finančně méně náročná, než všechny již známé výsledky a skutečnosti získávat znovu vlastními silami. Naopak nevýhodou sekundární analýzy dat může být skutečnost, že již získaná data mohou být převzata s případnými chybami, kterých se dopustili předchozí výzkumníci, a které se nedají snadno odhalit.

Vojtíšek (2012) uvádí, že cílem sekundární analýzy je objevení souvislostí mezi již získanými a zpracovanými daty, a to například v ročenkách, odborné literatuře, projevech, diskusních skupinách, statistikách, metodikách či na webových stránkách. Výsledkem užití této metody může být vytvoření určité typologie, objasnění souvislostí či popis nových skutečností.

V praktické části bakalářské práce bude nejprve užita sekundární analýza již získaných dat, a to především spisové dokumentace OSPOD, statistik MPSV, PČR,

znaleckých posudků a dalších dokumentů, které má oddělení SPOD k dispozici. Tyto dokumenty budou také užity v kazuistických příkladech.

3.4. Kazuistiky

Jandourek (2012) uvádí, že kazuistika (casuistry), je popis konkrétního případu, jeho aktuálního stavu i jeho historie. Autor také uvádí, že kazuistiky byly dříve užívány jako modelové příklady v teologii, později v právu a psychologii. V sociologii lze za kazuistiku považovat především takzvanou případovou studii (case study).

Yin (2014) hovoří o případové studii jako o empirickém šetření, které současný jev zkoumá do hloubky a v reálném kontextu.

Podstatou případové studie je, dle Reichela (2009), zaměření na jeden objekt, celek, jedince, skupinu či instituci. Případová studie se zabývá historií, procesy, systémem či komunitou. Předmět zkoumání se případová studie snaží popsat detailně, ale zároveň komplexně s ohledem na jeho složitost a celistvost. Technikami užitými u případových studií bývají nejčastěji rozhovor, analýza dokumentů, pozorování. Reichel (2009) rozlišuje výzkumy podle očekávaných přínosů, tedy podle povahy poznatků, které zprostředkovávají. Případové studie se dají označit jako výzkum explorační, který odkrývá hlubší příčiny problémů a také širší souvislosti, umožňuje stanovit obecnější výzkumné závěry, které mohou být dále více zkoumány a rozvíjeny.

4. Kazuistiky

4.1. Kazuistika č. 1

OSPOD v listopadu 2014 obdržel oznámení od základní školy, ve kterém je uvedeno, že se nezletilá Eva, nar. 2002, se ve škole opakovaně dopouští krádeží, její chování není vhodné, je vulgární a má problémy s respektováním autorit, kdy škola žádá o navázání spolupráce s nezletilou a její rodinou, dále žádá přítomnost kurátora pro děti a mládež na výchovné komisi, kterou se chystá svolat. Škola zároveň OSPOD informovala o skutečnosti, že je nezletilá svěřena do péče své babičky z matčiny strany, byl poskytnut kontakt na babičku.

Kurátorka pro děti a mládež kontaktovala babičku nezletilé a domluvila se na konkrétním dnu, kdy se na oddělení dostaví společně s nezletilou. S babičkou byl proveden pohovor bez přítomnosti nezletilé, ze kterého vyplynulo, že od roku 2005 má vnučku soudem svěřenou do své péče. Matka nezletilou porodila ve svých šestnácti letech, otcí nezletilé bylo v té době sedmnáct let, otec je zapsán v rodném listě dcery. Otec nezletilé je opakovaně ve výkonu trestu odnětí svobody, a to za majetkovou a násilnou trestnou činnost, současný trest má skončit v roce 2022. Otec se o nezletilou nikdy nestaral, neprojevoval zájem, matce s její výchovou nepomáhal. V roce 2005 matka nezletilou předala do péče své matky se sdělením, že se o nezletilou nezvládá starat, navíc ztratila bydlení. Rozsudkem soudu bylo matce stanoveno hradit výživné na dceru v částce 300 Kč měsíčně, otcí byla stanovena povinnost na 500 Kč měsíčně. Matka ani otec výživné nikdy nehradili. Babička kurátorce pro děti a mládež sdělila, že se matka čas od času ozve a na dceru se zeptá. Nikdy jí však nezaslala přání k narozeninám či dárek k Vánocům. Babička má informaci o tom, že je matka vdaná za staršího muže, se kterým má dvě malé děti, rodina žije v Opavě.

Z pohovoru s nezletilou, který byl proveden bez přítomnosti dalších osob, vyplynulo, že nezletilá navštěvuje 7. třídu základní školy, učí se dobře, nyní však dostala ředitelskou důtku za krádeže a kouření. Nezletilá přiznala, že v minulosti ukradla peníze také babičce. Nezletilá uvedla, že krade, protože nemá peníze, ale jinak neví, proč krade. Za peníze si kupuje oblečení nebo cigarety. Po škole se věnuje tanci, který hradí babička. S matkou se nestýká od svého dětství, nezletilá cítí, že ji matka odmítla, že je nespolehlivá, přesto ji má velmi ráda. O otcí hovoří bez emocí, sdělila, že je ve výkonu trestu, ale v podstatě ho ani nezná, neví, jak vypadá, nejsou spolu v kontaktu. Eva žádné kapesné nedostává, pouze za občasnou pomoc babičce při údržbě zahrad, babička je zahradnice. Nezletilá sdělila, že spolu s babičkou žije v bytě o velikosti 3+1, má zde vlastní pokoj. Partner babičky je zaměstnán jako skladník. Nezletilá se během pohovoru rozplakala a sdělila, že se bojí, že jí babička za toto chování odsoudí, nebude se o ní chtít starat a nechá ji umístit do výchovného ústavu. Nezletilé bylo sděleno, že je důležité s babičkou komunikovat, a pokud bude potřebovat peníze, vysvětlí babičce, na co peníze potřebuje a požádá ji o ně. Babičce byl předán

kontakt na středisko výchovné péče, dále na psychologickou ambulanci, za účelem prodiskutování rodinné situace a navázání případné spolupráce. Kurátorka pro děti a mládež se také účastnila výchovné komise, kdy byla probrána spolupráce OSPOD a základní školy, byla sdělena přijatá opatření, nezletilá přislíbila nápravu svého chování, projevila lítost.

OSPOD vyhodnotil situaci a ve spolupráci s babičkou a nezletilou Evou vytvořil *individuální plán ochrany dítěte č. 1*, jehož dlouhodobým cílem bylo usměrnění negativního chování nezletilé a zajištění řádného vývoje. Bylo domluveno, že babička objedná nezletilou do střediska výchovné péče a na konzultaci k psychologce, Eva tyto setkání absolvuje. Dále bylo domluveno, že se OSPOD zúčastní výchovné komise pořádané školou. Termín pro splnění těchto dílčích úkolů byl stanoven do konce prosince 2014.

V prosinci 2014 proběhla na oddělení SPOD další schůzka, s nezletilou bylo opět hovořeno bez přítomnosti dalších osob. Eva působila velmi dobrým dojmem, byla komunikativní, slušná. OSPOD si vyžádal zprávu o prospěchu a chování ve škole, ze které vyplývá, že Eva je dobrou žákyní, nemá žádné neomluvené hodiny, absence jsou minimální a vždy omluvené babičkou či pediatrem. Eva uvedla, že spolu s babičkou navštívila středisko výchovné péče, kde bylo domluveno, že nezletilá bude docházet v rámci ambulantní spolupráce každý týden na dvě hodiny, bude s ní hovořeno za přítomnosti etopeda a psychologa, dále Eva navštívila psychologku, kdy bylo vyhodnoceno, že vzhledem k přítomnosti psychologky v SVP, není potřeba pravidelně spolupracovat. Bylo domluveno, že v případě potřeby se nezletilá dostaví na OSPOD bez přítomnosti babičky.

OSPOD nezletilou pochválil za splnění dílčích úkolů, které byly při předchozím jednání stanoveny, s Evou bylo domluveno, že dalším dílčím cílem *individuálního plánu č. 1* nyní bude docházet na pravidelné konzultace do SVP, s nezletilou se bude kurátorka pro děti a mládež potkávat každý měsíc, kdy nezletilá s sebou donese žákovskou knížku, samozřejmě se může dostavit kdykoli sama, i bez předchozí domluvy. Termín pro splnění tohoto cíle byl stanoven jako „průběžně“.

V únoru 2015 byla do bytu rodiny přivolána Policie ČR, kdy bylo sousedkou oznámeno napadení babičky nezletilým mužem – po ztotožnění zjištěno, že přítelem babičky. Muži bylo naměřeno 3,39 promile alkoholu v krvi. Muž byl velmi agresivní, policistům sdělil, že kdyby mohl, svou partnerku by napadl znovu. Policisté metodou SARA zjistily, že jsou zde naplněny další znaky domácího násilí, a to dlouhodobost a opakovanost (více než dva roky), eskalace (nejdříve docházelo pouze k ústnímu napadání, poté fackám, muž partnerce opakovaně vyhrožoval smrtí a při posledním incidentu partnerku škrtil a topil ve vaně). Mezi partnery byly jasně rozděleny role oběti a útočníka, vše bylo neveřejné, odehrávalo se za zavřenými dveřmi. Muž byl policií zadržen za užití donucovacích prostředků, následně byl z domácnosti vykázán. Výše uvedenému incidentu byla přítomna nezletilá Eva, která uvedla, že k tomuto chování dochází zejména poté, co se partner babičky napije alkoholu. OSPOD prošetřil poměry, ve kterých nezletilá vyrůstá, kdy bylo zjištěno, že po bytové a materiální stránce je zajištění nezletilé adekvátní, dále bylo zjištěno, že babička je jedinou žijící příbuznou Evy, která je o ni ochotná a schopná pečovat. Nezletilá sociálním pracovníkům sdělila, že má babičku velmi ráda, ale má obrovský strach z umístění do výchovného ústavu, proto se o těchto skutečnostech nikomu nesvěřila.

OSPOD na základě této situace vytvořil *individuální plán ochrany dítěte č. 2*, kdy cílem tohoto plánu bylo vytvoření zdravého stabilního prostředí pro vývoj nezletilé. OSPOD považoval za důležité, aby babička začala situaci řešit okamžitě, byl nastaven dílčí cíl plánu – babička kontaktuje Intervenční centrum, termín pro splnění „neprodleně, maximálně do deseti dnů“. Termín pro splnění dílčího cíle individuálního plánu byl stanoven za 10 dnů z důvodu, kdy institut vykázání trvá 10 dnů, může být prodloužen. OSPOD babičce nastínil situaci, kdy by musel, pokud by babička situaci neřešila, zasáhnout, a nezletilou z péče babičky odebrat, jelikož v rodině docházelo k domácímu násilí, kterému nezletilá přihlížela. Babička je však jedinou příbuznou nezletilé, která je o ni ochotná a schopná pečovat. Babička byla motivována situaci řešit, měla plnou podporu pracovníků Intervenčního centra a také OSPOD. Do nového individuálního plánu se přesunul dílčí cíl prvního plánu, a to pravidelná spolupráce se SVP. V době deseti dnů, kdy byl partner babičky vykázán, spáchal sebevraždu

skokem z okna. OSPOD nastavil další cíl *individuálního plánu č. 2*, a to, aby si babička zajistila schůzku s psychoterapeutem, který jí (a zároveň Evě) může pomoci překonat těžkou životní situaci. Babičce byly poskytnuty všechny potřebné kontakty, dále bylo babičce nabídnuto, že ji sociální pracovníci k psychoterapeutce doprovodí. Termín pro splnění tohoto cíle byl stanoven na konec března 2015 s tím, že OSPOD bude s rodinou průběžně komunikovat. Tento cíl byl naplněn, babička začala spolupracovat s psychoterapeutkou, avšak sociální pracovníci měli pocit, že babička ztratila chuť do života, veškerou motivaci, její vztah s nezletilou se také zhoršil.

Koncem března 2015 nezletilá od babičky utekla, zanechala dopis na rozloučenou, ve kterém se babičce omlouvala za to, že od ní odchází, ale že situaci „nedává“, Eva v dopise uvedla, že na ni babička stále jen křičí, nemá ji ráda, neumí ji ocenit, nemá ji ráda. Babička vnučku nahlásila jako pohřešovanou. Eva byla nalezena u své kamarádky, ale odmítala se vrátit domů. Sdělovala, že se doma často hádají, Eva uvedla, že se k ní babička chová ošklivě, fyzicky ji napadá. Nezletilá žádala o umístění do ZDVOP, kam ji sociální pracovníci OSPOD za součinnosti PČR převezli. Vzhledem k tomu, že nezletilá ocitla bez zajištění řádné péče a k babičce se vrátit odmítala, požádal OSPOD soud o vydání předběžného opatření na umístění nezletilé do ZDVOP, kdy zároveň podal podnět Obvodnímu státnímu zastupitelství pro oznámení skutečností nasvědčujících možnosti spáchání trestného činu týrání svěřené osoby. Babička popírala, že by nezletilou jakkoli psychicky či fyzicky týrala, dále uvedla, že se domnívá, že se chce nezletilá pouze zbavit povinností.

OSPOD vypracoval *individuální plán ochrany dítěte č. 3*, kdy dlouhodobým cílem bylo vytvoření stabilního rodinného prostředí a zlepšení vztahu s babičkou. Babičce bylo uloženo pokračovat v docházce k psychoterapeutovi, bylo jí vysvětleno, že je velmi důležité, aby na sobě a své těžké situaci pracovala, protože je jediným příbuzným, kterého má nezletilá ráda a kterému věří. Situace je pro nezletilou také velmi těžká a babičku potřebuje. OSPOD stanovil dílčí úkol také sobě, a to pravidelnou spoluprací s ZDVOP, a to průběžně až do propuštění nezletilé. Nezletilé byl stanoven cíl pravidelné spolupráce s psychologem. Dále, pokud se nezletilá rozhodne, že se

k babičce nevrátí, OSPOD podá návrh na umístění nezletilé do diagnostického ústavu, kdy k tomuto došlo v koncem dubna 2015.

Na konci května 2015 kontaktovala OSPOD matka nezletilé se sdělením, že by si chtěla vzít nezletilou do své péče, a to i přesto, že ji od útlého dětství neviděla a více se o ni nezajímala. OSPOD požádal o součinnost OSPOD v Opavě o provedení sociálního šetření v domácnosti matky. Matce bylo sděleno, že vzhledem k jejímu narušenému vztahu s dcerou sociální pracovníci nyní nedoporučí svěřeni do její výlučné péče, a to i přesto, že bude mít v pořádku bytové poměry. Matce bylo dále sděleno, že je důležité znát názor nezletilé, a pokud nezletilá bude chtít být se svou matkou v kontaktu, bude zaveden jakýsi „navykací“ režim, kdy bude nezletilá k matce propuštěna například na víkend, poté na týden či prázdniny. S tímto postupem matka souhlasila. Sociálním šetřením OSPOD v Opavě zjistil, že bytové poměry matky jsou dobré, žije s manželem a dvěma malými dětmi v bytě o velikosti 3+1, má zájem se o dceru starat, ráda by ji zapsala na místní učiliště, nezletilá má zájem dokončit ZŠ a dále nastoupit na učiliště do oboru kuchař-číšník. Matka je evidována na ÚP, manžel je skladník. Rodina pobírá dávky hmotné nouze. I přesto, že matka souhlasila s postupem OSPOD, podala soudu návrh předběžného opatření na svěřeni dcery do své péče. Soud toto PO zamítl s odůvodněním, že matka neosvědčila naléhavost vydání PO, od 3 let věku se o dceru nezajímala, nestarala se o ni, nemají vybudované žádné pouto, neplatí na ni výživné a nezasílá dárky. Nezletilá se k zájmu matky vyjádřila tak, že by se s matkou ráda viděla a strávila s ní víkend, poznala své polorodé sourozence. OSPOD požádal soud o prodloužení předběžného opatření svěřeni nezletilé do diagnostického ústavu, soud žádosti vyhověl.

Dalšími dílčími cíli *třetího individuálního plánu* bylo podporovat matku v kontaktu s nezletilou, bylo také domluveno, že se matka setká se sociálními pracovníky OSPOD, OSPOD nezletilou navštíví v zařízení. Matce i nezletilé bylo sděleno, že pokud bude vše bez problému, Eva se nebude chovat hrubě a vulgárně, je zde možnost, že by byla nezletilá propuštěna k matce na víkendovou propustku. S matkou však bylo domluveno,

že by nezletilou v zařízení vyzvedla a zase by ji do zařízení odvezla. Cestovat sama přes půl republiky vlakem nebylo v zájmu nezletilé.

OSPOD byl v pravidelném kontaktu s diagnostickým ústavem, kdy bylo zjištěno, že se nezletilá chová dobře, v rámci možností respektuje pravidla i autority, ale je viditelné, že není spokojená. Matka nezletilé požádala OSPOD o schválení propustky pro Evu na víkend od pátku do neděle. OSPOD propustce po konzultaci se sociálními pracovníky ústavu vyhověl. Styk s matkou proběhl bez problémů. Babička nezletilou v zařízení dvakrát navštívila a přinesla jí kosmetiku a nějaké drobné dárky, nezletilá však s babičkou odmítá mluvit. Dle názoru OSPOD se nezletilá upnula na představu, že si ji z ústavu vezme do péče její matka.

V červenci 2015 zaslala psycholožka OSPOD zprávu, ve které sdělila, že Eva absolutně nezapadla do kolektivu mezi vrstevníky, u dívek je neoblíbená, kritizuje ostatní, má problémy s respektováním autorit, je vulgární. Nezletilé bylo umožněno strávit další víkend se svou matkou. Matka se zaručila, že nezletilou opět vyzvedne, nicméně nakonec dceři řekla, aby přijela sama, protože nemá finance na cestu do Prahy a zpět. Nezletilá však k matce nedorazila, z propustky utekla za svým přítelem. Matka kontaktovala OSPOD se sdělením, že nezletilou již do své péče nechce. OSPOD dále hovořil s babičkou nezletilé, která pracovníkům sdělila, že nezletilou do své péče již také nechce přijmout. OSPOD tedy podal soudu návrh na svěření nezletilé Evy do ústavní výchovy. Soud návrhu vyhověl, nezletilou svěřil do ústavní výchovy v zařízení mimo Prahu, matce stanovil výživné v částce 800 Kč, otci výživné nestanovil. Babička ani matka nezletilou nechtěly přijmout do péče, Evu nechtěly ani na víkendové propustky. Z osobního pohovoru s Evou vyplynulo, že nezletilá stále doufá, že matka požádá soud o zrušení ÚV a vezme si ji zpět do péče. Matka to však odmítá.

Individuální plány ochrany dítěte se v případě Evy měnily téměř každý týden, kdy se objevila nová skutečnost či informace. V mezidobí došlo k výslechu nezletilé na PČR ohledně trestného činu týrání svěřené osoby, kterého se měla dopustit babička Evy. Nezletilá policistům řekla, že si vše vymyslela. Babičku tato skutečnost zdrtila, pokračovala v docházce k psychoterapeutovi, avšak sdělovala, že nepocituje žádné

zlepšení svého psychického stavu, u babičky bylo přistoupeno k medikaci. Po obdržení informace, že matka ani babička nezletilou do své péče nechtějí, musel OSPOD do *individuálního plánu* uvést další dílčí cíl, a to nahlášení nezletilé do registru náhradní rodinné péče. Termín byl stanoven na konec srpna 2015.

V srpnu 2015 OSPOD nezletilou Evu informoval, že ji musí zařadit to registru náhradní rodinné péče, kterou v Praze vede Magistrát hlavního města Prahy, pro nezletilou se budou hledat vhodné pěstouni, aby nemusela již nadále setrvávat v ústavním zařízení. Nezletilá byla velmi zklamaná, zmatená a odmítala sdělení sociálních pracovníků, nechce být nahlášená do registru a jít k žádným „debilním pěstounům“. Nezletilé bylo umožněno kontaktovat svou matku, která dceři sdělila, že nedovolí, aby byla svěřena do pěstounské péče, a také uvedla, že si nezletilou vezme zpět domů. OSPOD matku informoval o tom, že nyní záleží pouze na rozhodnutí soudu, zda ÚV zruší či nikoli, záleží také na stanovisku OSPOD. Matka OSPOD sdělila, že tuto informaci dceři sdělila pouze proto, aby ji „uklidnila“. OSPOD matce sdělil, že její jednání není absolutně v zájmu nezletilé a tyto věci jí nemůže slibovat, jelikož není schopna tento slib dodržet, navíc rozhodování o dalším osudu nezletilé je v rukou soudu.

Vztah nezletilé s babičkou byl stále špatný, nezletilá odmítala veškeré kontakty a snahy babičky o kontaktování nezletilé, Eva byla upnutá k myšlence, kdy bude žít se svou matkou a polorodými sourozenci v Opavě. Nezletilá byla v září 2015 povolena návštěva matky v její domácnosti. Cestou od matky se však nezletilá nevrátila zpět do výchovného ústavu, utekla se svou kamarádkou. Nezletilá byla po třech týdnech nalezena PČR a převezena zpět do zařízení. Matka v mezidobí kontaktovala OSPOD se sdělením, že nezletilou do své péče opravdu a definitivně nechce. Uvedla, že Eva byla vulgární a agresivní vůči jí samotné a také vůči svým sourozencům.

O Vánocích 2015 žádala Eva svou matku, aby s ní a její rodinou mohla strávit Vánoce, matka však razantně odmítla a nezletilé sdělila, aby ji už nekontaktovala, že s ní nechce mít nic společného. Nezletilá tuto skutečnost přijala velmi špatně. Eva také kontaktovala i svou babičku, babička nezletilé však sdělila, že jí nevěří a na Vánoce si ji

taky vzít nechce. Babičku kontaktoval také OSPOD, který babičce vysvětlil situaci a nastínil, jak se nezletilá musí nyní cítit, je odmítnuta svou matkou, nyní i babičkou. Babička měla o nezletilé nejprve pochyby, poté tedy souhlasila s tím, aby k ní nezletilá na Vánoce přijela. Eva byla tedy na týden k babičce propuštěna, do místa jejího bydliště však nedorazila. Nezletilá byla nalezena PČR až v březnu 2016, následně převezena zpět do zařízení. Magistrát hlavního města Prahy OSPOD informoval, že doposud nebyli nalezeni žádní vhodní pěstouni pro Evu. Nezletilá v zařízení setrvala do června 2016, kdy z ústavního zařízení opětovně utekla, tentokrát s další nezletilou.

Na OSPOD bylo na v září 2016 Policií ČR doručeno obvinění nezletilé ze spáchání vraždy dle §140/1, obecného ohrožení dle §272/1 a krádeže dle §205/1 trestního řádu. Nezletilá byla PČR zadržena a převezena do vazební věznice. Následným vyšetřováním bylo zjištěno, že nezletilá společně s další nezletilou zavraždila seniora, u kterého během svého útěku ze zařízení přebývaly, po tomto seniora okradly o finanční hotovost a mobilní telefon, dále se pokusily místo činu zapálit, aby po sobě nezanechaly stopy.

OSPOD i další účastníci vyšetřování byli překvapeni, jakým způsobem se nezletilá projevuje a vyjadřuje. Kurátorka pro děti a mládež, která s nezletilou od počátku spolupracovala, byla velmi zaskočena. Nezletilá vyšetřovatelům uvedla, že: *„Pije alkohol, pije ho často. Pije všechno. Tím všechno myslí rum, vodku, víno. Je schopna vypít třeba i deset piv, když se potřebuje dostat do nálady“*. Dále na dotaz užívání návykových látek sdělila, že: *„Co se týká dalších látek, tak užívá ještě fet. Pervitin a marihuanu. Je schopna dát si několik bongů a jointů denně. Pervitin si dávala i třikrát denně, nyní ho již dlouho neměla“*. Eva opakovaně uvedla, že se na alkoholu ani drogách necítí být závislá. Při popisu skutečností sociální pracovníky velmi zaskočila suverenita a chladnost, se kterou se nezletilá vyjadřovala. Uvedla, že: *„Všechno, co jí policajti doručili, je tak, jak je uvedený. Zkrátka toho chlapa zabily, vzaly mu věci a odešly. Neví, co dalšího by měla ještě dodávat“*. Na dotaz vyšetřovatelů Eva ještě sdělila, že: *„Byla od krve, protože to je snad jasný, že když někoho zabijete a válíte se po něm, že budete od krve“*.

Na osobu nezletilé byl vypracován znalecký posudek z oboru psychologie a psychiatrie, ze kterého vyplývá že nezletilá vykazuje známky emoční lability, dále je zřetelná kontrolovaná tendence podat výklad událostí pro sebe ve směru sociálně příznivém. Z posudku dále vyplývá, že intelektový výkon je podprůměrný, vývoj osobnosti je disharmonický s disociálními charakteristikami. Eva má problém s respektováním autorit, byl u ní zjištěn sklon ke zneužívání návykových látek, kromě cigaret však není rozvinuta závislost na jejich užívání. U nezletilé bylo zjištěno, že netrpí žádným duševním onemocněním. V době spáchání trestného činu byla nezletilá plně přičetná, avšak ve stavu střední opilosti. Znalci nenavrhovali ochranné psychiatrické léčení. Nezletilá je dle znalců orientovaná na aktuální uspokojení vlastních potřeb, její hierarchie hodnot je povrchní. Znalci dále uvedli, že pozitivním faktorem pro resocializaci nezletilé je fakt, že se jedná o osobu mladšího věku, kdy vývoj její osobnosti ještě není zcela dokončen. Pro její resocializaci by bylo prospěšné získání profesní kvalifikace, podmínkou je zdržení se užívání návykových látek. Negativním faktorem je nevyvážený vývoj osobnosti s rizikem poruchy osobnosti, u nezletilé nebyla zjištěna primární agresivita. Agrese je u nezletilé vyvolána sníženou sebekontrolou a emoční nestabilitou, která je z větší míry způsobena absencí stabilního rodinného prostředí a autorit. Znalci uvedli, že se Eva velmi snadno dopouští účelové lži.

Po dobu, kdy byla nezletilá ve vazební věznici, ji sociální pracovnice OSPOD pravidelně navštěvovaly, dotazovaly se, zda něco nepotřebuje. Matka ani babičky se nezletilé neozvaly, na telefonáty Evy neodpovídaly. Nezletilá vždy k osobnímu pohovoru přišla nalíčená, v dobré náladě.

Nezletilá byla pro spáchání brutální a zvláště surové vraždy odsouzena k trestu odnětí svobody v délce trvání 7,5 roku. Nezletilá se proti rozsudku odvolala, vrchní soud v Praze však rozsudek potvrdil, ten je nyní pravomocný. Nezletilá je již osobou zletilou, a proto byla vyřazena ze základní evidence OSPOD.

4.2. Kazuistika č. 2

Na počátku června roku 2017 byl na OSPOD doručen úřední záznam PČR, ze kterého vyplývá, že nezletilá Hana, nar. 2004, byla v podvečerních hodinách nalezena svým otcem v místě bydliště rodiny ve velmi podnapilém stavu, kdy nebyla schopna komunikovat, na těle nezletilé byly stopy zvratků, v domácnosti byl cítit alkohol, kolem nezletilé se válely lahve od alkoholu, v domácnosti byl nepořádek. Otec nezletilé přivolal PČR a RZS. Po příjezdu PČR byla do domácnosti přivolána také pracovnice OSPOD. Nezletilá nebyla schopna komunikovat, po provedení dechové zkoušky bylo naměřeno 2,19 promile alkoholu v dechu, bylo rozhodnuto o transportu nezletilé do fakultní nemocnice, kde byla následně zjištěna přítomnost THC v krvi, dále skutečnost, že nezletilá již není panna. Zasahující pracovnice OSPOD poučila přítomné rodiče nezletilé o dalším postupu, bylo domluveno, že se rodina společně s Hanou dostaví na oddělení SPOD k osobnímu jednání.

Dva dny po propuštění nezletilé z nemocnice se rodina dostavila na domluvené jednání na OSPOD. Nejprve bylo hovořeno s rodiči, bez přítomnosti nezletilé. Z pohovoru vyplynulo, že rodina žije v bytě o velikosti 2+kk, nezletilá má svůj vlastní pokoj. Rodiče sdělili, že s Hanou v minulosti neměli žádné větší problémy. Oba rodiče jsou zaměstnaní, matka pracuje jako pokladní, otec jako elektrikář. Nezletilá měla v minulosti problémy se šikanou, rodiče ji přehlásili na jinou základní školu, její prospěch je spíše podprůměrný. V sedmé třídě ZŠ má nyní několik dostatečných a dvě nedostatečné, už je jasné, že bude muset dělat opravné zkoušky. Matka sociální pracovníci sdělila, že ani partnerský vztah rodičů není ideální, často se hádají, ve výchově nejsou důslední a jednotní, ona sama má spíše tendence se nezletilé zastávat. Otec uvedl, že měl v minulosti dvě zaměstnání, vracel se domů pozdě večer a jako otec moc nefungoval. Usuzuje, že právě z tohoto důvodu je vztah mezi ním a dcerou narušen. Rodiče byli upozorněni na nutnost být jednotní, byla jim nabídnuta možnost práce na sobě samých a možnost spolupráce s psychoterapeutem či rodinným terapeutem. Oba rodiče i nezletilá jsou kuřáci.

Následně bylo hovořeno s nezletilou, bez přítomnosti rodičů. Hana sdělila, že má ve škole špatné známky, ne proto, že by byla hloupá, ale proto, že ji učení nebaví a nedostatečně se připravuje. Dále uvedla, že se kamarádí spíše se staršími dětmi, především chlapci, protože si s vrstevníky nemá co říct. Se svými rodiči moc času netráví, často se vrací domů až večer, svůj volný čas tedy Hana tráví venku s kamarády. Hana se nijak nemusí podílet na chodu domácnosti, nemá žádné povinnosti, také nenavštěvuje žádný zájmový kroužek, nemá žádnou aktivitu, rodiče její volný čas nijak nekontrolují. Svůj vztah s rodiči hodnotí jako neutrální, rodiče ji spíše kritizují, velmi zřídka se stane, že ji za něco pochválí. K incidentu Hana uvedla, že svého chování lituje, marihuanu určitě nekouří pravidelně, pouze to zkusila. K onoho dne si téměř nic nepamatuje.

V závěru jednání na OSPOD bylo hovořeno s celou rodinou dohromady, kdy byl stanoven *individuální plán ochrany dítěte č. 1*, jehož hlavním a dlouhodobým cílem bylo „Ukotvení bezproblémového chování nezletilé, zajištění důsledné a jednotné výchovy ze strany rodičů“. Dále byly stanoveny dílčí cíle, prvním z nich bylo „předání informací o individuálním plánování“, které zajistí OSPOD, a to ihned. Dalším dílčím cílem bylo „objednání Hany k dětskému psychologovi“ s termínem do konce měsíce. Nový dílčí cíl, především pro nezletilou, byl „vyhledání takové volnočasové aktivity, která ji bude bavit“, vše další (příhlášku, platbu apod.) zprostředkují rodiče. Termín pro splnění tohoto cíle byl stanoven do poloviny září 2017, protože na konci školního roku nové aktivity ani kroužky nezačínají. Jedním z dílčích cílů bylo také „zajištění pravidelného doučování“, a to s termínem do konce prázdnin. Rodičům bylo doporučeno popřemýšlet o využití pomoci terapeuta, dále byly poskytnuty kontakty na organizace poskytující bezplatné doučování.

Rodina se na oddělení SPOD znovu dostavila krátce po třetí návštěvě dětské psycholožky. Ze zprávy, kterou psycholožka vystavila, vyplývá, že je nezletilá ve velkém vnitřním napětí, v odporu k autoritám i svým rodičům, je netrpělivá. Má potřebu, aby její názory převládaly nad názory ostatních. Má zvýšenou potřebu ocenění, postrádá uznání, zájem rodičů. Její osobnost je emočně nevyzrálá, nevyrovnaná.

Psycholožka doporučila pokračovat v terapeutickém kontaktu, dále společnou terapii, která bude mít za cíl posílit vzájemný vztah Hany a jejích rodičů. Matka sociální pracovníci sdělila, že dceři nevěří, obává se, že se tím problém ještě více prohlubuje. S manželem se stále hádají. Letní prázdniny se pokusí zajistit tak, aby bylo možné dohlížet nad trávením volného času Hany, část prázdnin stráví nezletilá u babičky. Nezletilá je na rodiče drzá, její chování se zhoršuje. Nedodržuje stanovená pravidla. Do individuálního plánu byl přidán další dílčí cíl, a to „vybrat organizaci zajišťující rodinnou terapii“, dále byla rodičům nastíněna možnost konzultace a spolupráci se střediskem výchovné péče, což oba rodiče odmítli se sdělením, že rozhodně nezletilou do SVP nepošlou, domnívají se, že by si tam nezletilá našla nevhodné kamarády a situace by byla ještě horší.

V srpnu 2017 byla na OSPOD doručena písemnou obvodního státního zastupitelství. Státní zástupce žádal zaslání zprávy o aktuálních poměrech v rodině a učiněných opatření ze strany OSPOD. Společně s touto písemností bylo doručeno usnesení PČR o zahájení trestního stíhání proti neznámému pachateli ve věci pohlavního zneužití nezletilé. Dále kontaktovala OSPOD dětská psycholožka nezletilé se sdělením, že se Hana přestala dostavovat na domluvené schůzky, z dosavadní spolupráce vyplývá, že je nezletilá uživatelkou drog, především marihuany a extáze. Psycholožka doporučila kontaktovat specializované zařízení pro poruchy chování, specializované zařízení zabývající se problematikou závislostí, eventuelně zvažování stacionárního pobytu. Na OSPOD se dostavila matka Hany se sdělením, že sama trpí psychickými problémy, s manželem se neustále hádají, možnost pomoci terapeuta nevyužili. Matka obviňuje sama sebe, že nedokáže být jednotná ve výchově Hany, obviňuje se ze vzniklé situace a jediné východisko spatřuje v opuštění rodiny. Sdělila, že bez ní bude manželovi i dceři lépe, nikomu nebude chybět, zajistí si ubytovnu a od všeho uteče. Sdělila také, že nezvládá svou práci, nejspíše bude propuštěna. Nezletilá trávila část prázdnin u babičky, kdy stanovený režim nedodržovala, vracela se domů pozdě, kouřila. Babička jí dokonce měla cigarety sama kupovat. Sociální pracovníce s matkou hovořila o faktu, kdy útěk od rodiny a problémů není řešením, naopak by měla nezletilá pocít, že ji matka opustila. Matce byly znovu zopakovány možnosti, které

v této situaci má, bylo jí však sděleno, že OSPOD nemůže rodinu k ničemu nutit či přebírat rodičovskou odpovědnost, pouze se snaží zprostředkovat pomoc, konečné rozhodnutí je vždy na rodičích.

V říjnu 2017 kontaktoval otec nezletilé OSPOD se sdělením, že nezletilá utekla předchozího dne z domu a odmítá se vrátit, otec uvedl, že má strach, aby si dcera neublížila. Bylo domluveno, že kontaktuje PČR. Policie nezletilou našla v přítomnosti několika dospělých v parku, Hana byla silně opilá, provedeným testem byla zjištěna přítomnost návykových látek. Nezletilá byla převezena do zařízení zabývajícím se problematikou závislostí. S rodinou bylo následně hovořeno na oddělení SPOD, s rodiči bylo domluveno splnění nového dílčího cíle individuálního plánu, a to objednat do konce týdne nezletilou do SVP, dále navázat spolupráci s rodinnou terapeutkou s termínem do dvou týdnů a také „objednání nezletilé na toxikologické testy“ se stanoveným termínem do tří dnů. Rodině i samotné nezletilé bylo sděleno, že s ohledem na její výchovné problémy, nerespektování autorit, porušování nastavených pravidel a opakovanému nevhodnému chování je možné, že pokud se chování Hany nezlepší a odmítne svou situaci zlepšit, bude OSPOD nucen podat návrh na svěřeni nezletilé do ústavní výchovy. Nezletilá se po tomto sdělení sociální pracovnice rozplakala a sdělila, že udělá vše proto, aby neskončila v ÚV.

V polovině listopadu 2017 byl na OSPOD doručen další úřední záznam PČR, ze kterého vyplývá, že nezletilá odešla z místa trvalého bydliště a více než 36 hodin se nevrátila. Nezletilá byla PČR nalezena v blízkosti dětského hřiště v nezraněném stavu, avšak ve stavu silné opilosti, kdy nebyla schopna sama vstát a komunikovat. Orientační dechová zkouška prokázala 2,36 promile alkoholu v dechu. Z tohoto důvodu byla na místo přivolána RZS a dále sociální pracovník OSPOD, nezletilá byla následně převezena do fakultní nemocnice.

V prosinci 2017 podal OSPOD soudu návrh podnět na nařízení ústavní výchovy nad nezletilou Hanou s odůvodněním, že i přes veškerá přijatá opatření, doporučení a jednání se její chování nezlepšilo, naopak je závažnější. OSPOD se domnívá, že je tímto ohrožen řádný vývoj nezletilé. Rodiče přes veškeré snahy o výchovu nezletilé péči o

Hanu nezvládají. Od června 2017 do prosince 2017, kdy byla navázána spolupráce s nezletilou a její rodinou, nezletilá opakovaně požívá alkohol, několikrát byla hledána PČR, vždy byla nalezena ve stavu opilosti.

V lednu 2018 si OSPOD vyžádal zprávu ze ZŠ nezletilé, dále byla na oddělení doručena další žádost obvodního státního zastupitelství o sdělení aktuální situace v rodině nezletilé. Nezletilá byla znovu zadržena policií v pozdních nočních hodinách, tentokrát v nočním podniku v přítomnosti dospělého muže nevalné pověsti. Nezletilá odmítla spolupráci s adiktologickou ambulancí, dále odmítla spolupracovat se střediskem výchovné péče. Rodiče Hany její výchovu nezvládají, oba souhlasí se svěřením nezletilé do ústavní péče. Na konci ledna 2018 nezletilá opět utekla z domu, v únoru 2018 byla nalezena.

V březnu 2018 svěřil soud nezletilou do ústavní péče, spis nezletilé Hany byl o půl roku později postoupen jiné městské části, a to z důvodu, kdy rodina změnila trvalé bydliště, nezletilá již tedy nespádala do správního obvodu původního OSPOD. Ze spolupráce mezi jednotlivými OSPOD je klíčové sociální pracovníci známo, že v mezidobí nedošlo k žádné změně chování nezletilé, setrvává stále v ÚV, a její rodiče se chystají podat návrh na rozvod manželství.

4.3. Kazuistika č. 3

V polovině listopadu 2017 se na oddělení SPOD obrátila základní škola se žádostí o účast kurátora pro děti a mládež na výchovné komisi pořádané školou ohledně žáka sedmé třídy, který opakovaně porušuje nastavená pravidla, nerespektuje autority, neplní si řádně své povinnosti, do školy dochází pozdě, spolupráce s rodiči je velmi problematická. Kurátor pro děti a mládež od školy obdržel kontakt na rodinu a přislíbil svou účast na výchovné komisi. Sociální pracovník následně kontaktoval otce nezletilého a domluvili se na návštěvě kurátora v domácnosti rodiny.

Z prvotního hodnocení situace dítěte a rodiny vyplynulo, že nezletilý David, nar. 2002, byl rozsudkem obvodního soudu svěřen do péče svého otce, s matkou se stýká velmi sporadicky, matka navíc žije mimo Prahu. Dále bylo zjištěno, že matka je

znovu vdaná, má další vyživovací povinnosti k dceři, nar. 2013. Na nezletilého nezasílá otci žádné výživné, nijak se nepodílí na péči o něj. Zhruba jednou do měsíce synovi zavolá a optá se, jak se mu daří. Otec je také znovu ženatý, mimo nezletilého Davida má další dvě vyživovací povinnosti, a to k synovi, nar. 2014 a dceři narozené 2016. Rodina obývá byt o velikosti 3+1, nezletilý sdílí pokoj s mladším polorodým bratrem. Otec je zaměstnán v oblasti gastronomie, má dvě zaměstnání, jeho manželka pobírá rodičovský příspěvek. Kurátor pro děti a mládež dále zjistil, že nezletilý je uzbecké národnosti, otec je z Uzbekistánu, matka Kazaška, oba rodiče mají v České republice trvalý pobyt.

Z osobního pohovoru s nezletilým, který byl proveden bez přítomnosti jiných osob, vyplynulo, že nezletilý David je žákem osmé třídy, jeho prospěch je podprůměrný, má několik dostatečných, hrozí mu také několik nedostatečných. Osmou třídu nyní opakuje podruhé. Uvedl, že ho učení nebaví. David nemá žádnou zájmovou aktivitu, doma nemá žádné povinnosti. Nezletilý si nerozumí s novou manželkou otce, nemá ji rád, domnívá se, že ani ona nemá ráda jeho, neustále ho za něco kritizuje, nechválí. Otec nezletilého také nechválí, zastává prý názor, že je neví, proč by měl syna chválit, když to, co dělá, jsou samozřejmé věci a povinnosti. Dále nezletilému vadí jeho mladší sourozenci, především bratr, se kterým sdílí pokoj. Uvedl, že bratr chodí spát velmi brzy, on poté nemůže v pokoji svítit, používat počítač, pouštět si hudbu a vše se točí kolem sourozenců, kteří v noci brečí. David tak nejraději svůj volný čas tráví venku s kamarády a domů se vrací pozdě večer. Nezletilý sociálnímu pracovníkovi sdělil, že kouří. Při tomto sdělení působil nezletilý dojmem, že je na tuto skutečnost pyšný, o tématu chtěl sám dále hovořit. Otázku sociálního pracovníka, zda má také zkušenosti s užíváním jiných návykových látek ponechal David s pošklebkem nezodpovězenou. S nezletilým bylo hovořeno o problematice špatných studijních výsledků, nerespektování autorit a pozdních příchodů. David uvedl, že téměř všechny jeho učitelky jsou „starý krávy, co si neumí získat pozornost, pořád jen řvou a buzerují“. Nezletilému bylo vysvětleno, že také vzhledem k faktu, kdy je svěřen do péče svého otce, je velmi důležité, aby se jeho studijní výsledky, a především chování zlepšily, pokud by i nadále pokračoval ve svém chování, je možné, že by se matka rozhodla požádat o svěřením syna do své péče, jelikož je patrné, že otec jeho výchovu nezvládá.

V návaznosti na tento pohovor bylo znovu hovořeno s otcem, který byl dotázán, zda by nebylo možné nějakým způsobem zajistit nezletilému větší soukromí, otec přislíbil, že se nad možným dispozičním řešením zamyslí. Společně s otcem a nezletilým byl nastaven *individuální plán ochrany dítěte č. 1*, kdy dlouhodobým cílem bylo „zlepšení školního prospěchu nezletilého, usměrnění a stabilizace chování nezletilého“. Prvním dílčím cílem individuálního plánu bylo zajištění pravidelného doučování v předmětech, se kterými má David největší problém, dále domluva s vyučujícími na opravě známek. Termín pro splnění tohoto cíle byl stanoven do poloviny prosince. Otcovi byly poskytnuty kontakty na neziskové organizace poskytující doučování. Dalším dílčím cílem, který byl určen především nezletilému, bylo zamyšlení se nad volnočasovými aktivitami, které by ho bavily, a následné přihlášení nezletilého k těmto aktivitám. Termín splnění byl stanoven do konce ledna 2018, aby nezletilý mohl začít od dalšího pololetí. Třetím dílčím cílem bylo zajištění většího dohledu nad nezletilým a trávením volného času s termínem „průběžně“. Bylo doporučeno, aby se otec pravidelně zajímal o školní výsledky syna, učil se s ním. Čtvrtým dílčím cílem, stanoveným především otcovi, bylo „komunikovat s matkou nezletilého o skutečnostech týkajících se nezletilého“, například tedy o školním prospěchu, zdravotním stavu či výchovných problémech. Otec sdělil, že se s matkou syna odmítá bavit. Na to byl sociálním pracovníkem poučen o jeho zákonné povinnosti sdělovat si důležité informace, které se syna týkají. S rodinou bylo domluveno, že další osobní setkání proběhne v polovině prosince 2017.

Počátkem prosince 2017 byl na OSPOD doručen úřední záznam PČR, ze kterého vyplývá, že mezi šesti nezletilými došlo v nočních hodinách u autobusové zastávky ke strkanici, která vyústila ve rvačku, dva z nezletilých museli být ošetřeni na pohotovosti. Jedním z aktérů byl také nezletilý David. Z výše uvedeného důvodu se kurátor pro děti a mládež rozhodl navštívit domácnost dříve, než bylo původně domluveno. Během sociálního šetření sociální pracovník hovořil také s manželkou otce, kdy z rozhovoru vyplynul velmi negativní vztah k nezletilému Davidovi, otcova manželka o něm hovořila velmi špatně, pohrdavě. Otec se v domácnosti nenacházel, byl v zaměstnání. Nezletilý sdělil, že „se občas s klukama takhle poperou, hlavně, když si někdo zaslouží

dostat přes držku“, dále David sdělil, že toto nebyla rozhodně první bitka, do které se zapojil, pouze je nyní zasahovala policie. Nezletilý sdělil, že mu policie poslala předvolání k výslechu, sociální pracovník Davidovi sdělil, že on bude výslechu také přítomen. Na dotaz kurátora nezletilý uvedl, že ve škole s otcem řešili možnost opravy známek, dále bude mít zajištěno doučování z českého a anglického jazyka. Co se týká volnočasových aktivit, aby by ho nejvíc bavil box, chce být aktivní, potřebuje pohyb. Davidovi bylo sděleno, že pokud se bude i nadále dopouštět závadového chování, bude muset spolupracovat se střediskem výchovné péče, dále bude docházet na individuální psychoterapie zaměřené na zvládnutí agrese. Tomuto sdělení se David vysmál. Následujícího dne se na oddělení SPOD dostavil otec nezletilého, se kterým byly probrány všechny výše uvedené skutečnosti, otec přislíbil zajištění většího dohledu nad nezletilým.

Týden před Vánoci 2017 byl na OSPOD doručen další úřední záznam PČR o rvačce mezi nezletilými, které se účastnil také nezletilý David. Úřední záznam dále obsahoval informaci o skutečnosti, kdy byl nezletilý v době zásahu pod vlivem alkoholu, bylo mu naměřeno 2,13 promile alkoholu v dechu, orientačním test byl dále pozitivní na amfetamin. I incidentu byla přivolána dosahová sociální pracovnice OSPOD, bylo rozhodnuto o převozu nezletilého do fakultní nemocnice. Sociální pracovník následně hovořil s výchovným poradcem základní školy, kterou nezletilý navštěvuje, a zjistil, že se prospěch nezletilého žádným způsobem nelepší, naopak stále častěji dochází k pozdním příchodům nezletilého, na hodiny není řádně připraven, komunikace s otcem je špatná.

V prvním týdnu po začátku nového školního roku v lednu 2018 kontaktovala OSPOD výchovná poradkyně se sdělením, že nezletilý David přišel do školy viditelně pod vlivem návykových látek, orientační testy na drogy i alkohol byly pozitivní. Škola se pokoušela kontaktovat otce nezletilého, marně. Kurátor pro děti a mládež kontaktoval Detoxifikační centrum pro děti a mládež s dotazem na volnou kapacitu, předjednal příjem nezletilého v zařízení. Sociálnímu pracovníkovi se podařilo otce sehnat, s otcem bylo domluveno, že nezletilého odveze na příjem do zařízení, délka pobytu byla

stanovena na dva týdny. Do *individuálního plánu ochrany dítěte č. 1* byl přidán dílčí cíl, a to „zajištění pobytu nezletilého v detoxifikačním centru“, termín splnění ihned. Dalším dílčím cílem byl úkol pro otce „zajištění propouštěcí zprávy“ s termínem po propuštění. Otec s postupem OSPOD souhlasil, syna do zařízení odvezl. Další cíle budou stanoveny v závislosti na propouštěcí zprávě zařízení.

V mezidobí, kdy byl nezletilý v detoxifikačním centru, se na OSPOD obrátila PČR se žádostí o pomoc při objasňování rvaček tzv. dětských gangů, kdy nezletilý David má být právě jedním z účastníků těchto hromadných rvaček, mnohdy nahrávaných mladistvými na sociální síť. V minulosti PČR nezletilého považovala za oběť těchto hromadných bitek, jelikož nezletilý byl identifikován na mnoha videích, po většinu času byl právě on tím, kdo se bránil útokům, nicméně v průběhu času vyplynula skutečnost, že nezletilý David je jedním z několika organizátorů těchto rvaček. Policie sociálnímu pracovníkovi sdělila, že se jim podařilo infiltrovat do skupiny, kde se nezletilí mezi sebou domlouvají, znají tedy možná místa dalších takových rvaček. Pokud bude nezletilý obviněn z trestného činu výtržnictví, kterého se navíc dopouští opakovaně, je možné, že bude odsouzen až na 1,5 roku. Do celé věci se vložilo také obvodní státní zastupitelství, které po OSPOD žádalo zprávu a vyjádření se, jaká výchovná opatření byla ve věci přijata, jaký je další postup. Den před propuštěním nezletilého z Detoxifikačního centra pro děti a mládež se na OSPOD dostavil otec nezletilého se sdělením, že svého syna poznal v reportáži o dětských bitkách odvysílané předchozího dne v hlavní zpravodajské relaci, záznam sice nebyl úplně jasný, nicméně poznal synovo oblečení a také místo, kde se incident odehrál. Otec sdělil, že si neví rady, co má nyní se synem dělat. Uvedl, že syna nezvládá, má velmi náročnou ženu, další dvě děti, o které se musí postarat, přiznal, že na nezletilého nemá čas. Sociální pracovník oslovil matku s dotazem, zda by byla ochotna o nezletilého pečovat v případě, že by otec schopen nebyl. Matka uvedla, že má z nezletilého strach a respekt, bojí se, že matku nebude poslouchat, že by od ní utekl. Do své péče matka nezletilého přijmout nechtěla.

S nezletilým byl den po propuštění ze zařízení proveden osobní pohovor. Nezletilý se tvářil být „nad věcí“, se sociálním pracovníkem hovořil arogantně, pohrdavě. Sdělil, že se v zařízení potkal s mnoha zajímavými lidmi, rozhodně s některými z nich bude chtít udržovat přátelství i nyní, mimo zařízení. Dále se sociálního pracovníka bezostyšně zeptal, zda ho viděl ve zprávách, že je teď vlastně taková celebrita, dále se dotázal, zda kurátor nechce jeho podpis. Kurátor nezletilého usměrnil sdělením, že nebude dlouho trvat, a jeho podpis bude potřeba na přijímacím protokolu ve středisku výchovné péče, kam nezletilý dobrovolně na tři měsíce nastoupí. David odpověděl, že nikam dobrovolně nastupovat nebude. Nezletilému bylo sděleno, že pokud nevyužije tuto možnost, jak by mohl napravit a usměrnit své chování, bude OSPOD nucen podat soudu návrh na umístění nezletilého do ústavní výchovy, jelikož otec péči o něj nezvládá, matka se starat odmítá. Z doporučení detoxifikačního centra vyplynulo, že nezletilý je středně těžce závislý na kouření, dále trpí lehčí formou závislosti na užívání kokainu. Zařízení doporučilo ambulantní spolupráci s adiktologickým centrem, případně dlouhodobý pobyt v centru zabývajícím se závislostmi. Tyto kroky byly připsány do *individuálního plánu*, dále byl připsán dílčí cíl „zajištění dobrovolného pobytu nezletilého v SVP“, vše s termínem do 15.02.2018. Na dotaz kurátora pro děti a mládež nezletilý uvedl, že se hromadných bitek účastní především proto, že si díky pořízeným videím získává nové „followers“ (sledující) na Instagramu a dalších sociálních sítích, zvyšuje si tak své „společenské postavení“ v této referenční skupině.

Nezletilý k dobrovolnému pobytu ve středisku výchovné péče nastoupil v první polovině února 2018. Společně se sociálními pracovníky SVP a kurátorem pro děti a mládež na OSPOD byl stanoven *individuální plán ochrany dítěte č. 2*, do kterého byly převzaty některé dílčí cíle z prvního plánu, byly však stanoveny nové dílčí cíle a kroky, například „účastnit se pravidelných setkávání s psychologem a etopedem“ s termínem „každý týden“ do doby ukončení dobrovolného pobytu. Spolupráce s otcem Davida nebyla jednoduchá, matka sociálnímu pracovníkovi opakovaně sdělila, že se do Prahy nedostane. Nezletilý v zařízení setrval pouhých 12 dnů, poté ze zařízení během vycházky uvedl. Jak bylo následně díky PČR zjištěno, otec nezletilého v této době

odcestoval do Uzbekistánu, tedy opustil své nezletilé dítě, které je mu svěřeno do péče. Otec o situaci nikoho neobeznámil. OSPOD byl tedy nucen podat na otce trestní oznámení za opuštění dítěte nebo svěřené osoby. Policie nezletilého zadržela v okolí jeho bydliště pár dnů po jeho útěku, oblečení nezletilého nebylo čisté, nezletilý působil zanedbaným dojmem, orientační test na přítomnost návykových látek byl opět pozitivní na amfetamin. David byl nalezen s partou kamarádů, mnozí z nich byli policii již známí. Základní škola nezletilého sdělila, že vzhledem k faktu, kdy má nezletilý fakticky dokončených devět let povinné školní docházky, pro příští školní rok mu neumožní opakovat ročník. Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem a faktu, kdy nezletilý své chování žádným způsobem neusměrnil, ani se o jeho nápravu nepokoušel, jeho závažnost se neustále stupňovala, byl příslušný OSPOD nucen podat podnět obvodnímu soudu na zahájení řízení o umístění nezletilého do ústavní výchovy.

Obvodní soud Davida svěřil rozsudkem do ústavní výchovy. Na návrh sociálního pracovníka svěřil soud nezletilého do ÚV daleko od místa jeho trvalého bydliště, kurátor považoval za nutné vytrhnout nezletilého z jeho přirozeného prostředí a okolí známých, to vše v zájmu nezletilého. Kurátor za nezletilým pravidelně každé dva až tři měsíce jezdil, nezletilému se dařilo dobře. Rozhodl se doplnit si vzdělání, v rámci ústavního zařízení se věnuje zájmové aktivitě vaření, sdělil, že by jednou rád získal také vyučení v oboru kuchař-číšník. Nezletilý počátkem roku 2020 zletil, opustil ústavní zařízení, a protože se soustavně nepřipravoval na další vzdělání, ze základní evidence OSPOD byl vyřazen.

4.4. Kazuistika č. 4

V březnu 2019 se na OSPOD dostavili, bez předchozí domluvy, rodiče nezletilého Ondřeje, nar. 2007, se žádostí o poskytnutí poradenství. Rodiče sdělili, že nezletilý je žákem šesté třídy základní školy, jeho prospěch byl vždy dobrý, v minulosti s ním nikdy neměli žádné výchovné ani jiné problémy. Již před Vánoci roku 2018 se začal nezletilý chovat zvláště, přestal s rodiči trávit čas, byl zamlknutý, jeho školní prospěch se zhoršil. Rodiče se domnívali, že je nezletilý v pubertě a tyto projevy k této životní etapě patří, a to až do doby, než rodiče zjistili, že nezletilý přestal docházet na fotbalové

tréninky. Fotbalu se Ondřej věnuje od útlého dětství. Dále rodiče sdělili, že nezletilý byl vždy spíše introvert, proto byli velmi rádi, že dochází na fotbal, který ho baví, a má kontakt s vrstevníky. Sociálního pracovníka také obeznámili se skutečností, že nezletilý má vrozenou vadu, na levé ruce mu na dvou prstech chybí dva články prstů, jeho levá ruka je lehce zdeformovaná, i proto vždy bylo pro nezletilého obtížnější najít si kamarády. Rodiče nezletilého dále uvedli, že je kontaktovala třídní učitelka syna se sdělením, že ve škole došlo ke krádeži, nezletilý své spolužačce odcizil finanční hotovost ve výši 200 Kč, rodiče byli pozváni do školy, dále museli rodiče nezletilého vyzvednout, když je kontaktovala policie se sdělením, že dopadli nezletilého při pokusu o krádež v obchodním domě. Kurátor pro děti a mládež se s rodiči domluvil, že nezletilého navštíví v místě jejich bydliště, domluvili si konkrétní termín.

V mezidobí byl na OSPOD doručen úřední záznam PČR, ve kterém bylo uvedeno, že nezletilý Ondřej byl na konci února 2019 zadržen ostrahou obchodu při pokusu o odcizení pěti energetických nápojů, tří čokolád a balíčku chipsů, v celkové hodnotě 425 Kč. Ostraha na místo přivolala PČR, nezletilý byl na místě vytěžen, k incidentu byla přivolána také dosahová pracovnice OSPOD městské části, v jejímž správním obvodu se skutek stal, dále bylo na oddělení SPOD doručeno oznámení o zahájení přestupkového řízení proti uvedenému nezletilému.

Z úvodního vyhodnocení situace dítěte a rodiny vyplynulo, že rodina obývá rodinný dům o velikosti 5+kk na okraji městské části, rodiče jsou středoškoláci, otec vlastní autoškolu, matka pracuje jako recepční v hotelu. Rodina je finančně poměrně dobře zaopatřena, bytové podmínky jsou dobré, nezletilý je jedináček, má svůj vlastní velký pokoj plně zařízen a vybaven s ohledem na jeho věk a potřeby. Prostředí, ve kterém nezletilý vyrůstá, se jeví jako zdravé a naprosto vhodné pro jeho další vývoj. Z osobního pohovoru s Ondřejem, který probíhal bez přítomnosti rodičů, je patrné, že vztahy v rodině jsou velmi dobré, nezletilý o rodičích hovořil jako o přísných, ale zároveň velmi milých, vtipných a milujících rodičích, kteří mu vždy, když potřebuje, pomohou. Ondřej sdělil, že od rodičů dostává každý měsíc kapesné v částce 250 Kč. Sociální pracovník se nezletilého zeptal, z jakého důvodu již nechce docházet na fotbal,

a ukázal na poháry a medaile, které měl nezletilý vystavené v pokoji. Ondřej odpověděl, že už ho fotbal nebaví. Sociální pracovník nezletilému sdělil, že je přirozené, že člověka v průběhu života přestane bavit aktivita, kterou doposud dělal rád, je však důležité o těchto změnách hovořit, dále sociální pracovník uvedl, že chování nezletilého není fér ani k ostatním klukům z fotbalového týmu, a dle jeho názoru by měl nezletilý dochodit alespoň pololetí. Další otázka kurátora směřovala na školu nezletilého a školní kolektiv. Výraz nezletilého se v okamžiku změnil, Ondřej se velmi rychle zvedl a vyběhl z pokoje, z dálky bylo slyšet, že nezletilý zvrací. Po návratu Ondřeje do místnosti mu kurátor sdělil, že pokud se ve škole děje něco, co je nezletilému nepříjemné, je důležité o tom hovořit, zdůraznil, že všechny situace mají řešení, i když si nezletilý možná myslí, že jeho situace žádné řešení nemá. Nezletilý Ondřej se rozplakal, chvíli pouze plakal, sociální pracovník na něj nehovořil, nechal průchod jeho emocím. Po chvíli se Ondřej viditelně zklidnil a sdělil sociálnímu pracovníkovi, že dva z jeho spolužáků jsou zároveň jeho spoluhráči z týmu. Zhruba v období před Vánoci se do nezletilého začali navážet, utahovali si z něj, na fotbalových trénincích ho ponižovali, kvůli jeho deformované ruce na něj začali pokřikovat „chmataku“, čemuž se poté smáli i ostatní hráči z týmu. Nezletilý uvedl, že mu kluci dělali naschvály, začali ho pomlouvat, Ondřeje také schválně vyhodili ze skupiny, kterou měl tým na Facebooku. Nezletilý sdělil, že mu kluci začali dělat naschvály také ve škole, často poukazovali na jeho nedostatky, či problémy s uchopením předmětů. Nezletilý sdělil, že se spolužákům chtěl postavit, chtěl jim ukázat, že ho jeho levá ruka nijak nelimituje, že je stejný, jako ostatní. Nezletilý se mu i nadále smáli, přidali se k nim další tři kluci. Dle sdělení Ondřeje o chování spolužáků nemá třídní učitelka tušení. Spolužáci nezletilému sdělili, že se s ním odmítají bavit, protože je nula, je to „kripl, co nic nezvládne“ a budou se s ním bavit pouze, pokud prokáže, „že za něco stojí“. Spolužáci po nezletilém žádali, aby v obchodě ukradl energy drinky, čokoládu a chipsy. Ondřej spolužákům opakovaně sdělil, že to, co po něm žádají, se mu nelíbí a dělat nebude, spolužáci na jejich požadavku trvali. Ondřej sdělil kurátorovi, že nechtěl dělat nic špatného, pouze chtěl klukům ukázat, že opravdu není nula, že ho deformovaná ruka nijak nelimituje, chtěl, aby se s ním kluci zase bavili. Dále nezletilý uvedl, že byl během krádeže velmi

nervózní a bylo mu špatně od žaludku. Když ho zadržela ostraža, rozbrečel se. Po nepovedené krádeži po něm následně spolužáci žádali, aby ukradl peníze spolužačce, které byly určené na školní akci. I při této události byl však nezletilý přistižen. Kurátor s nezletilým poté poměrně dlouze hovořil o tématu šikany. Nezletilý Ondřej byl sociálním pracovníkem dotázán, zda se cítí osamělý, bez kamarádů. Nezletilý měl slzy v očích a jen přikývl. Kurátor nezletilému představil neziskovou organizaci, která poskytuje službu tzv. profesionálního kamaráda, tedy dobrovolníka, který se s nezletilými pravidelně schází, dvojice spolu podniká nejrůznější aktivity v závislosti na preferencích jednotlivců. Pokud nezletilého baví fotbal, může si se svým dobrovolníkem chodit kopat, mohou spolu chodit do kina, do bazénu, na lezeckou stěnu, bobovou dráhu, výstavu, nebo si mohou jít jen tak sednout do parku. Ondřej kurátora se zájmem poslouchal a dotázal se: *„To jako že někdo bude placený za to, aby se se mnou kamarádil? To je takový divný, ne? Jako že si musím vlastně koupit kamaráda“*. Následně byla Ondřejovi ve stručnosti představena problematika dobrovolnictví, což ho zaujalo. Nezletilému bylo sděleno, že dobrovolníci jsou jak kluci, tak holky, a pokud by měl o službu zájem, byl by s ním proveden úvodní pohovor, vyplnil by dotazník o jeho preferencích, stejně tak dotazník vyplňuje dobrovolník. Následně je nezletilému přiřazen takový člověk, který nejvíce odpovídá jeho preferencím. Pokud si však s dobrovolníkem „nesedne“, je možné ho změnit. Ondřej souhlasil s tím, že by rád tuto službu vyzkoušel.

Následně bylo hovořeno s rodiči nezletilého, bez přítomnosti Ondřeje, kterým byly sděleny skutečnosti, které sociální pracovník zjistil. Matka nezletilého se během rozhovoru rozbrečela, ani jeden z rodičů neměl o tomto problému tušení. Otec nezletilého se následně dotázal: *„Pane kurátore, řekněte nám prosím, jak máme teď s klukem mluvit, co máme dělat? Máme kontaktovat rodiče těch kluků? Změnit školu? Vůbec by mě nenapadlo, že se tohle našemu Ondrovi může dít...“* Rodičům bylo následně doporučeno, aby se situací obeznámili třídní učitelku a výchovnou poradkyni základní školy, požádali o společné setkání, případně také s rodiči nezletilých, a pokusili se vymyslet společné řešení. Vše bude záviset také na tom, jak přístupní řešení budou rodiče ostatních kluků. Kurátor nabídl svou účast na tomto setkání. Dále uvedl,

že pokud by se rozhodli pro změnu školy, toto rozhodnutí by mělo vycházet z přání nezletilého Ondřeje. Stejně tak je na rozhodnutí rodičů, zda nevyberou jiný fotbalový tým, kam bude nezletilý docházet. Dále byli rodiče srozuměni se službou tzv. profesionálního kamaráda, kterou by nezletilý rád využil. Rodiče sdělili, že o této službě neměli žádné tušení. Dále bylo rodičům nabídnuto poskytnutí kontaktů na individuální psychoterapii pro nezletilého Ondřeje, kdy cílem této spolupráce by mohla být pomoc vyrovnat se s těžkou sociální situací, zvýšení sebevědomí a obecně práce sama na sobě, aby si nezletilý uvědomil, že skutečnost, že je jeho ruka deformovaná, z něj nedělá méně důležitou osobu, je nutné naučit se přijmout takový, jaký je. Rodiče nezletilého se dále dotázali, zda nějaká organizace neposkytuje poradenství „jak lépe porozumět svým dětem“, oba shodně uvedli, že tato situace je velmi zasáhla a je jim líto, že na nezletilém nepoznali, že se mu děje něco ošklivého. Rodičům byla doporučena rodinná psychoterapie, dále bylo sděleno, že existují nejrůznější, ale placené, semináře od odborníků, na kterých se vzdělávají samotní sociální pracovníci, a právě tyto semináře jsou často zaměřeny na identifikaci problémů. Rodičům byly dále poskytnuty kontakty na některé společnosti poskytující vzdělávání v sociální oblasti. Dále bylo rodičům sděleno, že vzhledem k tomu, že OSPOD obdržel informaci od policie, je nyní nezletilý považován za dítě ohrožené dle §6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Kurátor musí stanovit individuální plán ochrany dítěte a další dílčí kroky. Pokud se během následujícího půl roku nic nestane a vše bude fungovat, OSPOD nezletilého ze základní evidence vyřadí. Rodiče s tímto souhlasili.

Prvním dílčím cílem *individuálního plánu ochrany dítěte č. 1*, kde je dlouhodobým cílem „odstranění závadového chování nezletilého, vytvoření zdravého prostředí pro jeho další vývoj“, bylo „kontaktování školy za účelem osobního setkání s třídní učitelkou a výchovnou poradkyní“, termín pro splnění dílčího cíle byl stanoven do dvou týdnů. Další dílčí cíl byl „oslovení neziskové organizace nabízející profesionálního kamaráda“ s termínem do poloviny dubna 2019. Třetím dílčím cílem bylo „kontaktovat psychoterapeuta“ s termínem do konce března 2019, tento cíl se dále bude plnit průběžně, jednotlivými návštěvami a setkáními. Čtvrtým dílčím cílem bylo „rozmyslet se, zda nezletilý setrvá ve stávajícím fotbalovém týmu, či nikoli“ s termínem do konce

dubna 2019. Posledním dílčím cílem bylo „pravidelně se s nezletilým učit, pomoci mu zlepšit zhoršený školní prospěch“ s termínem do konce školního roku.

Spolupráce s nezletilým byla v listopadu 2019 ukončena, jelikož je situace v rodině stabilní a dobrá, nezletilý se po schůzce všech rodičů ve škole rozhodl pro změnu základní školy, stejně tak změnil fotbalový tým. Od května 2019 navázal spolupráci s profesionálním kamarádem, pravidelně docházel na individuální psychoterapie. Nezletilý při jenom z posledních osobních setkání působil velmi dobrým a vyrovnaným dojmem, smál se, působil spokojeně. S kolektivem v nové škole i fotbalovém týmu dobře vychází.

5. Diskuse

Všechny výše uvedené kazuistiky mají několik společných faktorů. Prvním z nich je fakt, že všichni uvedení nezletilí jsou klienti jednoho oddělení sociálně-právní ochrany dětí, jejich kazuistiky byly vybrány záměrně, jelikož, dle mého názoru, velmi dobře reprezentují a ilustrují aktuální a velmi častou problematiku, se kterou se sociální pracovníci a pracovníci OSPOD ve svých rolích potýkají. V sociální práci se často potýkáme s problémem, kdy je role sociálního pracovníka, především díky médiím a filmům, veřejností vnímána velmi negativně, mnoho rodin ve slovním spojení „sociální pracovníce“ vidí chladně vypadající postarší dámu v kostýmku, která z rodiny odebírá plačící dítě, což prestiž této role velmi snižuje. Velkým problémem je také fakt, kdy na jednoho sociálního pracovníka připadá velké množství rodin, sociální pracovník tedy není schopen věnovat potřebné množství času každé rodině.

Kazuistické příklady lze rozdělit na první tři kazuistiky, u kterých se sociálním pracovníkům nepodařilo pomoci najít mladistvým sociální normu pro život, i přesto, že byly užity různé techniky a metody sociální práce, a na jednu – poslední – kazuistiku, u které se to podařilo. U všech nezletilých se vyskytovala některá z forem rizikového chování, u některých to bylo forem více. Žádného z výše uvedených nezletilých oddělení SPOD dříve neevidovalo, například z důvodu špatné péče, spolupráce byla navázána až po obdržení podnětu ze školy či PČR. V poslední kazuistice se sice na

OSPOD dostavili rodiče nezletilého ještě dříve, než sociální pracovník obdržel záznam od policie, ale i v tomto případě, pokud by se rodiče sami nedostavili, by byla spolupráce zahájena na základě obdrženého podnětu. S výjimkou posledního kazuistického příkladu bylo v prvních třech kazuistických příkladech sociálním šetřením a vyhodnocením situací dítěte a rodiny zjištěno mnoho dalších problémů, se kterými se rodiny potýkají. Matoušek a Pazlarová (2014) užívají termín „mnohoproblémová rodina“, zároveň však zdůrazňují, že by toto označení nemělo být chápáno jako stigmatizující, označení zdůrazňuje komplexní povahu problémů rodin, kdy je mnohdy nutno zapojit do řešení problému více odborníků. Podle mého názoru však už je samotné slovo „problém“ vnímáno většinou společností jako označení s negativní konotací, tudíž pokud je navíc použit pojem „mnohoproblémová“, domnívám se, že ke stigmatizaci rodin naopak docházet bude. V návaznosti na problematiku pojmosloví jsem v počátcích své praxe narazila na poměrně velký problém, a to vymezení „normální rodiny“. Co je normou pro mě, však nemusí být normou pro jiné. Má norma rodiny, tedy to, jak se k sobě jednotliví členové rodiny chovají, a jakou jejich rodina plní funkci, je dána především mou osobní zkušeností, tím, jak jsem byla vychovávána, dále tím, jaká je norma rodiny mých blízkých, kamarádů a kolegů – tedy mé referenční skupiny. Dále je norma zajisté ovlivněná dobou a současnými trendy. Kdy je tedy chování rodičů k dětem ještě v normě a kdy už ne? Je dítě v rodině ohrožené proto, že v rodině normálně neslaví narozeniny? Je normální, že rodiče od útlého věku nechávají dítě v kuchyni pomáhat a pracovat s ostrým nožem? Je normální, že dítě v první třídě chodí samo do školy a ze školy? Matoušek a Pazlarová (2014) uvádí, že normální rodinu je téměř nemožné definovat, a proto místo toho definují pojem „dostatečně dobré rodičovství“. Dostatečně dobrým rodičovstvím se míní: *„Takový výkon rodičovské role či rolí, který dětem zajišťuje postačující podmínky pro vývoj. To znamená, že rodič naplňuje základní potřeby dítěte a dítě neohrožuje“*. Matoušek a Pazlarová (2014, str. 18)

Domnívám se, že tím nejdůležitějším faktorem, který všechny nezletilé děti (nejen ty evidované na OSPOD) spojuje a zároveň nejvíce ovlivňuje, je právě rodinné prostředí, ve kterém vyrůstají, a rodina samotná. Existuje mnoho definic a také funkcí

rodiny, jednou z funkcí, kterou by však každá rodina měla bezesporu plnit, je, mimo zajištění základních životních potřeb, dávat dítěti pocit lásky, sounáležitosti, podpory a bezpečí. Osobně se plně ztotožňuji a souhlasím s názorem Vágnerové (2012), která hovoří o tom, že rodina každému z jejích členů zprostředkovává zkušenosti, které nelze získat jinde a které se stávají součástí vlastní identity, pokud je však rodina v nějakém ohledu dysfunkční, potřeby jednotlivých členů nejsou naplňovány a rodina samotná se spíše stává zdrojem zátěže. Pokud se jedná o nezletilé dítě, jehož osobnost se teprve rozvíjí, může být jeho další vývoj ohrožen různými negativními vlivy. Problémem však je, že toto si rodina nikdy neuvědomí. Pro většinovou společnost je velmi složité začít hledat chybu u sebe, lidé si nechtějí připustit, že jsou omylní. Obdobný názor, jako má Vágnerová (2012), zastávají také Blažek, Fischer a Škoda (2019), kteří hovoří o rodině jako o nejdůležitějším sociálním faktoru, který utváří chování jedince. Autoři zmiňují velmi podstatný fakt, a to sice, že pro rozvoj poruch chování má velký vliv úplnost či neúplnost rodiny. Nielsen Sobotková (2014) uvádí, že matky dětí s problémovým chováním jsou často ve výchově nedůsledné a přestupky svých potomků spíše omlouvají, což se ukázalo jako pravdivé ve druhém kazuistickém příkladu, kdy matka nezletilou Hanu spíše omlouvala, ve výchově nebyla důsledná. Martínek (2015) poukazuje na skutečnost, kdy větší problémy s rizikovým chováním mají děti, které jsou vychovávány tzv. „skrytě agresivní matkou“, která své dítě nikdy netrestá, jeho chování zlehčuje a naprosto nesmyslně obhajuje. Dále s ohledem na dosavadní znalosti a svou praxi sociální pracovnice oddělení sociálně-právní ochrany dětí souhlasím s názorem Nielsen Sobotkové (2014), že děti s rizikovým chováním pocházejí spíše z rodiny jednoho rodiče či rodiny doplněné. Rodiny, ve kterých funguje pouze jeden rodič, jsou tímto faktem do určité míry znevýhodněné, tento rodič zastává funkci obou rodičů, často má takový rodič více než jedno zaměstnání, a to především z důvodu, aby rodinu uživil a svému dítěti mohl dopřát obdobné možnosti, jaké mají například jeho spolužáci, avšak tento fakt se velmi negativně odráží na výchově dítěte v tom smyslu, že rodič na dítě nemá čas, nevěnuje se mu, nepomáhá s domácí přípravou.

Dalším společným prvkem prvních tří kazuistických příkladů je skutečnost, kdy se nezletilí ve svých rodinách necítili dostatečně pochopeni a milováni, necítili žádnou

podporu, nebyli dostatečně oceněni či pochváleni. Naopak se jejich chování považovalo za samozřejmé. V této souvislosti hovoří Budiarto a Dewi (2020) o souvislosti mezi pozitivním hodnocením dětí a tím, jak následně děti vnímají své rodiče. V rodinách, kde jsou děti svými rodiči chváleny, bývá celkově lepší rodinná atmosféra, vztahy mezi rodiči a dětmi bývají lepší. V rodinách, kde kritika převládá nad oceněním, mají děti velký problém se svým rodičům svěřit, z čehož následně plyne také problematictější řešení krizových situací. Tuto problematiku rozvíjí Nielsen Sobotková (2014), která uvádí, že čím lepší vztah děti se svými rodiči mají, tím menší potřebu mají utíkat za vrstevníky, mezi kterými se cítí pochopeni. Blažek, Fischer a Škoda (2019) uvádí, že u dětí a mladistvých, kteří vyrůstají v dysfunkční rodině a mají nezdravé prostředí pro jejich další vývoj, je mnohem větší riziko negativního působení vrstevnické skupiny. S vyšším věkem bývá míra společenské nebezpečnosti vyšší. Nejčastějším problémem vrstevnických skupin bývá zneužívání psychoaktivních látek, a to především ve větších městech, kdy je zde zaručena jakási anonymita. S problematikou nedostatku času ze strany rodičů a způsobem trávení volného času souvisí další společný faktor, který se v prvních třech kazuistických příkladech objevil, a to právě zneužívání návykových látek. Všichni tři nezletilí, Eva, Hana i David byli kuřáci, všichni tři měli zkušenosti s pitím alkoholu a také experimentovali s drogami, a to v poměrně nízkém věku. Dva z výše uvedených nezletilých absolvovali pobyt v detoxifikačním centru, nicméně jejich chování se po návratu nijak nezměnilo, naopak se zhoršovalo.

Ve své praxi se dále setkávám s problémem, kdy si mnoho mladých rodičů, především z nižších sociálních vrstev, neví se svými potomky rady, nerozumí jim, neposkytují jim to, co děti v určité fázi svého vývoje aktuálně potřebují, nemají na ně čas. Pokud však rodiče nemají základní znalosti, přehled a sami jiný styl výchovy nezažili, je velmi obtížné jim vysvětlit, že svým přístupem dítěti ubližují, a bylo by vhodné, v zájmu dětí, své chování k nim změnit. Rodiny mají mnohdy pocit, že se jim sociální pracovníci snaží uškodit, často tak jejich nabídku pomoci odmítají a nechtějí spolupracovat, čímž výkon samotné sociální práce velmi ztěžují. V současné době existuje již několik kurzů efektivního rodičovství, dále je k dispozici velké množství akreditovaných seminářů, kterých se mohou rodiče účastnit, neziskové organizace

mnohdy nabízejí také setkání rodičů jejich klientů, aby i rodiče věděli, že v náročné situaci nejsou sami, a také pro ně bylo vytvořeno bezpečné místo pro sdílení svých zkušeností či obav. Mám ale pocit, že všechny tyto možnosti a služby jsou čerpány pouze těmi rodiči, kteří si vážnost své situace uvědomují a jsou motivováni k její změně. Často na semináře a kurzy dochází rodiče společně, mnohem méně je pak případů, kdy se kurzu účastní rodič samoživitel. Tento fakt mě přivedl k myšlence, zda by nebylo možné nějakým způsobem nastavit český systém tak, aby se právě tyto kurzy efektivního rodičovství dostaly k těm rodinám, které to nejvíce potřebují. Mnoho těchto rodin se potýká s nepříznivou finanční situací, napadlo mě tedy, zda by nebylo možné motivovat rodiče k absolvování těchto akreditovaných kurzů například vyšším přírůstkem na dítě či jinou (i nefinanční) výhodou? Pokud se chcete stát pěstounem či osvojitelem dítěte, musíte dle zákona nejprve prokázat, že jste k tomu způsobilí. Musíte vyplnit obsáhlý dotazník, absolvovat psychologické vyšetření a také přípravné kurzy, kterými získáte jisté znalosti. Dále, pokud jste pěstoun, máte povinnost se pravidelně každý rok 24 hodin vzdělávat na akreditovaných seminářích a kurzech. Zkuste si jen představit, jakým způsobem by se situace v České republice mohla zlepšit, pokud by měli i neadoptivní a nepěstounští rodiče povinnost účastnit se vzdělávacích seminářů. Dle Matouška a Pazlarové (2014) je naše země na prvním místě v počtu dětí ve věku do tří let umístěných v ústavních zařízeních. Nemám ponětí, co vše a jakým způsobem by se muselo změnit, a uvědomuji si, že je má myšlenka poněkud naivní, ale nedomnívám se, že je úplně nereálná. Ostatně Deborah Daro (2019), profesorka Univerzity v Chicagu, zmiňuje, že současný americký systém ochrany dětí bohužel nefunguje příliš pružně ve smyslu, kdy se pomoc rodinám nabízí teprve poté, co je dítě nějakým způsobem zanedbáno či zraněno, v čemž spatřuji paralelu se systémem českým. Daro (2019) navrhuje přijetí univerzálního přístupu, který osloví všechny nové rodiče a nabídne každé rodině úroveň pomoci odpovídající jejím potřebám. Velmi se mi líbí přirovnání, které profesorka použila, a to sice, že fungování veřejných služeb, které mají pomoci efektivně plnit úkol rodičovství, by měly být stejně dostupné a přijatelné, jako užívání preventivní zdravotní péče, spolupráce by neměla být nastavena až poté, co se v rodině vyskytne problém.

6. Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala poměrně aktuálním tématem, a to problematikou sociální práce s mladistvými klienty oddělení SPOD, kde hlavním cílem mé práce bylo, na základě kazuistických případů, zjistit nejčastější poruchy chování mladistvých, evidovaných na oddělení SPOD úřadu městské části na periferii hlavního města Prahy, a dále, na kazuistických případech ukázat, zda je vůbec možné, pomocí užití vhodných technik a metod sociální práce, pomoci najít mladistvým klientům oddělení SPOD sociální normu pro život. Za nejčastější poruchy chování lze, na základě získaných informací, považovat především zneužívání návykových látek, kam zahrnuji i kouření a konzumaci alkoholu, další častou poruchou chování jsou krádeže. Vždy je však velmi důležité zabývat se rodinnou situací komplexně, avšak s ohledem na individuální přístup, a snažit se zjistit opravdovou příčinu poruchy chování nezletilého. Ve dvou kazuistických příkladech se objevily krádeže. Z pohledu sociální pracovnice však mezi nimi spatřuji velký rozdíl v příčině i motivaci, tudíž i samotný přístup k těmto dvěma klientům byl zvolen jiný. Nezletilá Eva se krádeží dopouštěla proto, že od své babičky pravidelně nedostávala žádné kapesné, babička nezletilé nekoupila to, co si Eva přála. Nezletilá tedy měla potřebu uspokojit své aktuální potřeby a touhy koupit si například kosmetiku či oblečení, a proto se krádeží dopouštěla. Nezletilý Ondřej se krádeží dopouštěl z důvodu, kdy byl svými týmovými spoluhráči a zároveň spolužáky šikanován, byl terčem posměchu, ke krádežím byl podněcován, jeho motivací ke krádežím bylo získat zpět své sociální postavení mezi spolužáky, krádežemi tedy neuspokojoval své potřeby, naopak se cítil velmi špatně, měl strach.

Jaké faktory musí být tedy splněny pro to, aby sociální práce s klienty oddělení sociálně-právní ochrany dětí fungovala, a to především z dlouhodobého hlediska? V první řadě je důležité navázat s rodinou důvěrný vztah, vysvětlit jim, kdo jsme, jaké jsou naše kompetence a jak bude naše spolupráce fungovat. Rodiny často nemají tušení, co vlastně sociální pracovník dělá, jakým způsobem jim může pomoci, naopak ho spíše vnímají jako vetřelce, který se jim snaží škodit. Dále je důležité uvědomění si, že je něco špatně, a to jak ze strany samotného nezletilého, tak ze strany jeho rodiny. Pokud

rodina nebude ke spolupráci dostatečně motivována, je téměř úplně jedno, jaké metody a techniky sociální práce budou sociálními pracovníky použity, protože se rodinná situace nijak nezmění. Možná dojde k tomu, že s námi budou rodiny spolupracovat měsíc či dva, splní to, co po nich sociální pracovník žádá, ale nikoli z důvodu, že by sami chtěli situaci změnit, ale z důvodu, aby se otravných sociálních pracovníků zbavili a nemuseli s nimi dále spolupracovat. Dále je velmi důležité stanovovat individuální plány dítěte a jeho rodiny za účasti všech, a to i dítěte. Cíle, ať už dlouhodobé či dílčí, musí být stanoveny jasně, nezletilému samotnému musí být jasné, co se po něm žádá, jaký bude další postup, protože plnění cílů, kterým klient nerozumí, není smysluplné.

Rodiny mi mnohdy připomínají cibule, a to právě proto, že během výkonu sociální práce musíte proniknout skrze několik svrchních slupek, než se vám ukáže pravý obsah, příčina problémů. Stejně tak problematické, jako loupání cibule, je pronikání do podstaty problému jednotlivých rodin. U loupání cibule začne člověk často slzet a musí tedy v této aktivitě na chvíli přestat. Ve spolupráci s rodinou však ustát nemůžete. I když se domníváte, že menší prodleva, způsobená náhlou překážkou, nikomu neublíží, je to právě naopak. Rodiny potřebují naši pomoc, prodlevy v aktivní spolupráci znamenají prohlubování již mnohdy velkých problémů a vyvstávání problémů nových. Je v zájmu každého sociálního pracovníka, aby aktivně pracoval na svém vlastním seberozvoji, pravidelně se vzdělával, a stával se tak stále odolnějším v překonávání překážek při výkonu sociální práce. My, sociální pracovníci, jsme lidé jako ostatní, nejsme vybaveni žádnou nadpřirozenou schopností změnit věci a situace bez jakékoli součinnosti rodiny. Nemůžeme rodině říkat, jak se chovat, co dělat. Můžeme se pouze pokusit, díky našim znalostem, schopnostem a orientaci v sociální oblasti, pomoci změnit současnou situaci k lepšímu. Je však důležité uvědomit si, že poslední slovo však má vždy a pouze rodič, nikoli my, sociální pracovníci.

7. Seznam literatury

1. ARNOLDOVÁ, A., 2016. *Sociální péče 2. díl: učebnice pro obor sociální činnosti*. Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-5148-1.
2. BLAŽEK, P., FISCHER, S., ŠKODA, J., 2019. *Delikvence. Analýza produktů činnosti delikventní subkultury jako diagnostický a resocializační nástroj*. Praha: Grada. ISBN: 978-80-271-2013-0.
3. BUDIARTO, Y., DEWI, F.,I.,R., 2020. *The Family Well-Being: A Dyadic Analysis of Parent-Child Relationship Quality*. Psychological Thought [online]. 13(1), 219-237 [cit. 2020-05-05]. DOI: 10.37708/psyct.v13i1.424. ISSN 21937281.
4. COOK, L., 2020. *The Home Visit in Child Protection Social Work: Emotion as Resource and Risk for Professional Judgement and Practice*. CHILD [online]. 25(1), 18-26 [cit. 2020-04-30]. DOI: 10.1111/cfs.12647. ISSN 13567500.
5. DARO, D., 2019. *A Shift in Perspective: A Universal Approach to Child Protection. Future of Children*. [online]. 29(1), 17-40 [cit. 2020-03-03]. ISSN 10548289.
6. DIRADITSILE, K., NYADZA, M., 2018. *Life after institutional care: Implications for research and practice*. CHILD [online]. 23(3), 451-457 [cit. 2020-04-01]. DOI: 10.1111/cfs.12436. ISSN 13567500.
7. DISMAN, M., 2014. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum. ISBN: 978-80-246-1966-8.
8. ELICHOVÁ, M., 2017. *Sociální práce: aktuální otázky*. Praha: Grada. ISBN: 978-80-271-0080-4.
9. FISCHER, S., ŠKODA J., 2014. *Sociální patologie, závažné sociálně-patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2. vydání. Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-5046-0.
10. FOOK, J; 2012. *Social work: a critical approach to practice*. 2. issue. London: SAGE. ISBN 9781446200520.
11. HUTYROVÁ, M. et al.; 2019. *Děti a problémy v chování: etopedie v praxi*. Praha: Portál. ISBN: 978-80-262-1523-3.

12. YIN, K. R., 2014. *Case study Research Design and Method*. 5. issue. California: Thousands Oaks. ISBN: 978-1-4522-4256-9.
13. JEDLIČKA, R., 2015. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících*. Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-5447-5.
14. KRAJSKÝ ÚŘAD STŘEDOČESKÉHO KRAJE, 2017. *Metodický pokyn k aplikaci úvodního a podrobného vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a tvorbě IPOD při výkonu SPOD* [online]. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://www.krstredocesky.cz/documents/20688/10721156/Metodick%C3%BD%20pokyn+12017++Proces+vyhodnocen%C3%AD%20situace+d%C3%ADt%C4%9Bte+a+jeho+rodiny.pdf/be78c36c-eb89-42f4-80d2-dec45294423a>
15. LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z., 2015. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum. ISBN: 978-80-246-1983-5.
16. MALÍK HOLASOVÁ, V., 2014. *Kvalita v sociální práci a sociálních službách*. Praha: Grada Publishing. ISBN: 978-80-247-4315-8.
17. MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ A., 2011. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Praha: Portál. ISBN: 978-80-7367-825-8.
18. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H., 2014. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2. rozšířené vydání., Praha: Portál. ISBN: 978-80-262-0522-7.
19. MATOUŠEK, O. et al.; 2015. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 2. vydání. Praha: Portál. ISBN: 978-80-7367-818-0.
20. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H., 2016. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a sociálních pracovníků*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum. ISBN: 978-80-246-3336-7.
21. MARTÍNEK, Z., 2015. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-5309-6.
22. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2016. *Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež* [online]. [cit. 2020-01-27]. Dostupné z:

http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/metodicka_prirucka_pro_kuraty_pro_deti_a_mladez.pdf

23. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2018. *Roční výkaz o výkonu sociálně-právní ochrany dětí za rok 2018*, [online], [cit. 2020-02-09]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/statistiky-1>
24. NIELSEN SOBOTKOVÁ, V., 2014. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-4042-3.
25. NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E., RIEDLOVÁ JURKOVÁ, J., 2016. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2. vydání. Olomouc: Anag. ISBN: 978-80-7554-022-5.
26. PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R., 2012. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-4317-2.
27. PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R., 2016. *Zanedbávání dětí*. Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-5695-0.
28. RACEK, J.; SOLAŘOVÁ, H.; SVOBODOVÁ, A.; 2014. *Vyhodnocování potřeb dětí, praktický průvodce – metodika vyhodnocování*. Praha: Lumos Foundation. ISBN: 978-80-260-5521-1.
29. REICHEL, J.; 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-3006-6.
30. ŠPAŇHELOVÁ, I., 2011. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-3181-0.
31. URBAN, D., 2018. *Specifika sociální práce při práci s vybranými cílovými skupinami*. Praha: NLN, s.r.o. ISBN: 978-80-7422-637-3.
32. VÁGNEROVÁ, M., 2012. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Rozšířené a přepracované vydání. Praha: Portál. ISBN: 978-80-262-0225-7.
33. VOJTÍŠEK, P.; 2012. *Výzkumné metody: metody a techniky výzkumu a jejich aplikace v absolventských pracích vyšších odborných škol*. Praha: Vyšší odborná škola sociálně právní. ISBN: 978-80-905109-3-7.
34. Vyhláška č. 473/2012 o provedení některých ustanovení o sociálně-právní ochraně, 2012. [online]. [cit. 2020-03-30]. In: *Sbírka zákonů České republiky*,

- částka 177. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>
35. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, 2009. [online]. [cit. 2020-02-18]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>
36. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, 2012. [online]. [cit. 2020-02-18]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 190. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>

Seznam použitých zkratek

ČR	Česká republika
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
OSPOD	orgán sociálně-právní ochrany dětí
OSZ	obvodní státní zastupitelství
PČR	Policie České republiky
PO	předběžné opatření
RZS	rychlá záchranná služba
SB.	sbírka zákonů
SPOD	sociálně-právní ochrana dětí
SVP	středisko výchovné péče
THC	tetrahydrokanabinol
ÚMČ	úřad městské části
ÚP	Úřad práce
ÚV	ústavní výchova
VTOS	výkon trestu odnětí svobody
ZDVOP	zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc
ZŠ	základní škola